

gea

quadern de la terra

número 18 - 2005
preu: 3 euros

Empresa: Sostenibilitat i responsabilitat social

Editorial

Empreses responsables

3

Notícies del món

27

Informe

Turisme responsable

Per Sebastià Verd

4

Les Illes

29

Document

Empresa i universitat: responsabilitat social

9

Agenda

36

Sostenibilitat i responsabilitat social

Formació, eina de futur

Entrevista a Gabriel Moyà, *per Juanjo Sánchez*

12

El temps s'esgota

Entrevista a Bernat Vicens, *per Constanza Forteza*

Empresa: canvi de mentalitat

Entrevista a Antoni Pons, *per Magdalena Cortés*

El medi ambient està de moda

Entrevista a José Antonio Caldés, *per Magdalena Huguet*

Les opinions expressades a aquesta publicació són responsabilitat exclusiva dels seus autors i no compten necessàriament amb el suport de la Fundació "SA NOSTRA", Caixa de Balears.

Ballerina, de Jaume Llinas. Aquesta és la fotografia que va merèixer el premi especial en el concurs de fotografia de natura Memorial Climent Picornell. El convoca la Conselleria de Medi Ambient amb l'objectiu de donar a conèixer els valors naturals de les Illes Balears i lloar la memòria de l'enyorat fotògraf mallorquí Climent Picornell. La d'enguany ha estat la segona edició i del seu èxit i qualitat n'és una mostra evident aquesta obra, seleccionada entre un total de 268.

Juntament amb aquesta fotografia en foren premiades altres cinc, corresponents a les categories de fauna; flora; categoria paisatge; premi especial del jurat i premi especial Ajuntament de Sant Joan. Les fotografies premiades, juntament amb les millors del concurs, varen ser exposades al Centre de Cultura "SA NOSTRA".

Empreses responsables

Pot una empresa actuar al marge del seu entorn? Moltes vegades, a les Illes Balears, s'ha fet ús d'una figura mítica, en realitat un conte -la gallina dels ous d'or- per demostrar que fer malbé el producte turístic, és a dir, l'entorn natural, que és el principal atractiu, podia donar bons rendiments immediats, però que a la llarga suposava la fallida de tot el sistema. No es pot matar la gallina dels ous d'or. Ni pel que fa al turisme ni a qualsevol altra activitat. El món empresarial i, en general, totes les corporacions -ja siguin caixes d'estalvi o universitats- han de complir un compromís social. Potser sigui una qüestió ètica, però també és una necessitat. No es pot fer negoci a una societat sense recursos. No es pot mantenir la salut d'una empresa si la societat que l'envolta està malalta. És en aquest sentit que entra en joc l'anomenada responsabilitat social corporativa (RCE).

La responsabilitat social és la forma de conduir els negocis d'una empresa de manera que aquesta es converteixi en coresponsable del desenvolupament social. Una empresa socialment responsable és, en definitiva, aquella que atén els interessos del seu entorn, dels accionistes, dels empleats, dels clients, dels consumidors...de la societat. Una qüestió, aquesta, que en parlar des d'una societat de serveis i turística com és la nostra, té molt a veure amb la preservació del medi ambient. Una empresa responsable, a les Illes Balears, ha d'operar de manera econòmicament i mediambientalment sostenible. Actualment ja no és, o no hauria de ser, admissible actuar contra l'entorn. Seria matar la gallina dels ous d'or.

Avui per avui, la responsabilitat social corporativa és objecte d'estudi a tots els manuals i escoles de negocis. N'hi ha que pensen que és una exigència d'imatge davant

uns mercats cada cop més conscienciats dels problemes socials i mediambientals. No ha de ser necessàriament així. El principal valor de l'RSC és guanyar la confiança de la societat, quelcom imprescindible en un temps en el qual s'han incrementat els escàndols financers i on a diari les pàgines dels diaris apareixen farcides de conflictes i catàstrofes naturals. I tanmateix l'empresa és la institució que més canvis socials ha originat al llarg de la història. Té un protagonisme indiscutible i, per això mateix, una responsabilitat de la qual no pot defugir.

En aquest sentit, la Unió Europea ha elaborat un Llibre verd relatiu a la responsabilitat social de les empreses, amb la certesa que aquesta ha de contribuir a mantenir l'estat del benestar que caracteritza i diferencia Europa i que al mateix temps contribuirà a tenir cura del medi ambient. Tot això sense deixar de banda el compromís signat a Lisboa, l'objectiu del qual és convertir la Unió en "l'economia fonamentada en el coneixement més competitiva i dinàmica del món". La responsabilitat social esdevé així no només una estratègia ètica sinó de desenvolupament, de l'únic desenvolupament que avui per avui és acceptable.

De tot això se'n parla a aquest número de *Gea*, que -tal com ja vàrem fer amb el dedicat a les tecnologies de la informació- transcendeix l'àmbit tradicional de l'ecologia. En tot cas es parla d'ecologia en majúscules, centrada en l'home, en un entorn social prou dinàmic i a la vegada interessat a mantenir un equilibri saludable amb la naturalesa. Al capdavall, ser socialment responsable -com es diu al Llibre verd - no només significa complir les obligacions jurídiques aplicables a les empreses, sinó anar més enllà i invertir en capital humà i en l'entorn.

gea
quadern de la terra

núm. 18 - desembre, 2005

Edita: Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears

Fundació
"SA NOSTRA"

C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.
Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50
e mail: fundacio@sanostra.es

Consell Assessor:

Gaspar Caballero, Albert Catalan,
Joan Mayol, Miquel Pasqual,
Andreu Ramis, Miquel Rayó i
Bartomeu Tomàs.

Director: Sebastià Verd.

Secretària de redacció:
Magdalena Mulet.

Redactors i col·laboradors:

Jordi Calleja, Magdalena Cortés,
Constanza Forteza, Gina Garcías,
Maria Ferrer, Magdalena Huguet,
Miquel Massutí, Antoni Oliver,
Jaume Rosselló i Juanjo Sánchez.

Redacció:

F. de Borja Moll, 10 - entresòl
Tel. 971 71 16 61.
07003-Palma.

**Disseny, realització i
impressió:** Imprenta Homar.

Dipòsit Legal: PM-433-1998

Preu: 3 euros
Subscripció: 9 euros
(tres números per any)

TARJA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges

Adreça

Ciutat C/P

Tel Fax

Dades bancàries:

"SA NOSTRA" Caixa de Balears, oficina

Compte corrent/llibreta d'estalvi

núm.

Per a subscripcions emplenau aquesta tarja i adreçau-la a:

Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears

C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.

Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50

o bé per correu electrònic, a: fundacio@sanostra.es

*Els tres primers números de GEA - Quadern de la Terra
seran de franc, a partir de la recepció d'aquesta subscripció.*

Cada cop s'aixequen més veus per reclamar un desenvolupament turístic responsable tant socialment com mediambientalment. És una exigència del Codi Ètic del Turisme avalat per les Nacions Unides, però també una necessitat davant l'increment de la conflictivitat social arreu del món i la proliferació de catàstrofes naturals que hom relaciona amb l'escalfament del planeta, és a dir, amb comportaments humans contraris a la naturalesa. També és una exigència a escala local, on les grans cadenes hoteleres han avisat sobre els excessos urbanístics. Dues d'aquestes veus -Simó Pere Barceló i Sebastià Escarrer- són emprades com a fil conductor d'aquest informe.

Turisme responsable

Sebastià Verd

La Comissió de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible que es reuní a Nova York l'abril del 1999, acordà la redacció d'un codi ètic per al turisme i inicià així un procés que va dur a la seva aprovació el 2001 per l'Assemblea General. D'aquesta manera, el sector turístic es dotava d'un marc de referència per a un desenvolupament responsable i sostenible a nivell mundial davant la

desenvolupats. Per això fa una crida a la responsabilitat social dels empresaris. Avui ningú no qüestiona que és el sector empresarial qui genera més canvis a la societat, la qual cosa l'obliga a assumir més compromisos i més responsabilitat que mai. Un compromís ètic que, això no obstant, també es fonamenta en una necessitat. Si més no, des que Nacions Unides ha assumit el codi turístic el món s'ha vist sobresaltat per un seguit de tragèdies que obliguen a repensar la forma de relacionar-se dels països desenvolupats amb el Tercer Món. Des d'atemptats terroristes que han elegit el turisme com a objectiu, a catàstrofes naturals -el tsunami del sud-est asiàtic o la ferotge campanya d'huracans que enguany ha assotat el Carib- tot passant per noves amenaces com la grip aviària. Tot plegat fa que les societats s'hagin de plantejar comportaments que siguin socialment i mediambientalment justs. No només és una obligació moral sinó una necessitat empresarial si es vol que el turisme continuï sent el motor econòmic que ha estat fins ara.

La relació entre economia i medi ambient ja quedà perfectament definitiva a la Cimera de Río del 1992, però de llavors ençà s'ha anat redescobrint a cada passa. Joel Makower descriu a "Beyond The Bottom line" com, en aquesta era de competitivitat i reestructuració, les empreses fan a diari un descobriment sorprenent: que les pràctiques que beneficien els empleats, les comunitats i el medi ambient, no només són "bones accions" sinó que també són un negoci. Al capdavant, diu, "no es pot manar una empresa saludable en una societat malalta durant molt de temps". Una afirmació que afecta des dels interessos

internacionals, és a dir, les economies de les multinacionals fins a interessos més concrets, locals i sectorials. El turisme, sens dubte, que ha sofert més que ningú els sotrats del terrorisme i de la naturalesa, és pioner a l'hora de donar respostes.

RESPOSTA BALEAR

No és estrany, doncs, que aquest esperit de responsabilitat social hagi transcendit a l'àmbit empresarial amb major pes dins de la societat balear: l'hoteler. Així, en els darrers mesos, hem pogut escoltar de boca de dos dels principals dirigents hotelers, Simó Pere Barceló i Sebastià Escarrer, paraules de compromís envers el medi ambient i els vessants socials que envolten el turisme. Ambdós pertanyen a la mateixa generació, la dels fills del primer boom, que ja han estat educats per ser empresaris i que, per tant, han gaudit d'una major formació acadèmica que els seus antecessors.

Un és el president d'Exceltur, un lobby de pressió que reuneix tots els grans hotelers de l'Estat espanyol -a la vegada que és copresident el grup Barceló- i l'altre el vicepresident de Sol Meliá. Tots dos parlaren sobre aquestes qüestions a Son Lledó, en el decurs d'actes presidits pel rector de la UIB relacionats amb l'activitat universitària. En definitiva, són el testimoni d'una nova classe empresarial que, per convenciment o per estratègia econòmica, ha pres consciència que cal superar el passat amb polítiques de desenvolupament sostenible tant socials com relatives al medi ambient.

A principi del curs passat, Simó Pere Barceló, copresident de Barceló Hotels & Resorts participà en el

Sebastià Escarrer a l'entrega del premi que du el nom de son pare. L'acompanyen la premiada i el rector Avel·lí Blasco.

perspectiva que el nombre de turistes internacionals arribi gairebé a triplicar el seu volum en els pròxims vint anys. Aquesta és, almenys, la previsió de l'Organització Mundial del Turisme, organisme des del qual es creu que l'esmentat codi ètic és necessari per ajudar a minimitzar els efectes negatius del turisme en el medi ambient i en el patrimoni cultural, al mateix temps que promou un màxim de beneficis per a la població autòctona de les destinacions turístiques.

En un principi, aquest codi va néixer tot pensant en les noves destinacions, per evitar que el turisme es convertís en un nou tipus d'exploració colonial en mans dels països

cicle de conferències sobre trajectòries empresarials que organitzaren l'Escola Universitària d'Estudis Empresarials, la Fundació Universitat Empresa, l'Escola de Turisme i la Fundació Càtedra Iberoamericana. Doncs bé, Barceló després de repassar la història recent del turisme de les Balears, en la qual la seva família ha tengut un protagonisme destacat, afirmà que el futur de les Illes i del seu turisme havia de passar, necessàriament, per un nou model turístic. L'escenari internacional -digué- ha canviat i això obliga a una reconversió. Una reconversió que passa per evitar que l'oferta creixi per sobre de la demanda. El seu missatge fou prou clar: o una de dues, o la societat balear es conforma a gestionar el millor possible una inevitable pèrdua de lideratge o, per contra, assumeix el risc d'iniciar una nova etapa, és a dir, una aventura cap al futur. En definitiva es tracta de triar entre seguir com ara, tot acceptant la inevitabilitat del declivi i la pèrdua de milers de llocs de feina o, per contra, d'innovar i crear noves ocupacions.

Al seu parer, no es tracta que les Illes Balears deixin de créixer, sinó que ho facin bé, d'adoptar un nou model de creixement que sigui sostenible tant socialment com mediambientalment. Aquest model ha de ser socialment rendible, la qual cosa vol dir que els beneficis han de permetre la cohesió i la integració socials, especialment dels immigrants, i a la vegada ser solidaris amb les economies menys desenvolupades. Una aposta de futur que en la seva cara mediambiental implica que sota cap concepte s'esgotin els nostres recursos naturals, ans al contrari: s'ha d'invertir per millorar el seu ús. I per a les illes el principal recurs continua sent el territori. El nou model de desenvolupament ha d'adaptar l'oferta turística a les actuals demandes del mercat, però sobretot ha d'aspirar a millorar la qualitat de vida dels residents, amb més serveis sanitaris, més educació, més habitatges, infraestructures i seguretat ciutadana.

El problema esdevé quan algunes de les propostes generen contradiccions, perquè adaptar l'oferta als canvis que es produeixen en el turisme pot provocar noves ocupacions territorials. Podem ser una destinació nàutica -es demanà Barceló- sense ports o marines? Por ser, afirmà, que s'hagin de fer noves infraestructures o parcs temàtics, però tot tenint present que aquestes polítiques s'han de fonamentar en l'interès general. La planificació ha de tenir en compte que el territori és limitat i que, per tant, té una capacitat de càrrega que no es pot superar. Igualment, s'haurà de regenerar el producte turístic balear no per atreure més turistes, sinó per mantenir el nombre actual i que siguin de major poder adquisitiu. Fins ara la pràctica totalitat de turistes vénen pel sol i la platja. Si es volen turistes d'altre tipus és evident que s'haurà de reconvertir una part de l'oferta.

El grup Barceló compta amb 120 hotels repartits per tot el món, amb més de 60.000 places i prop de 19.000 treballadors. La seva casa mare continua sent a Mallorca, d'on no pensa moure's, encara que cada pic inverteixi més a fora i que ha desinvertit a Balears. La internacionalització de l'activitat forma part de l'estratègia de l'empresa - i en general de l'hoteleria mallorquina- tant per guanyar pes a l'exterior i, consegüentment, poder de decisió com per fer més rendible el negoci. La internacionalització, en opinió de Simó Pere Barceló, no perjudica les Balears, ans tot el contrari: potencia l'economia i permet que aquesta societat estigui cada cop més preparada per fer front als reptes del segle XXI.

KYOTO TAMBÉ COMPTA

Aquestes reflexions, atesa la seva procedència, ens situen davant un canvi d'actitud. L'empresari, i concretament l'empresari hotelier, ja no pot mirar el futur amb els mateixos ulls que ho feien els pioners dels anys seixanta i setanta. La nova frontera exigeix una responsabilitat social que no sempre és fàcil. Tot el contrari. La situació és la que és: la indústria turística s'ha convertit en el sector que més llocs de feina genera a tot el món, però al costat d'evidents beneficis provoca impactes negatius sobre l'entorn natural i cultural de les zones receptores. Això fa que molts de projectes hotelers siguin contradictoris. Ho han estat a les nostres Illes i ho són, possiblement amb més força, a altres indrets on la diferència cultural entre els turistes i la població autòctona és molt més gran. L'Organització Mundial de Turisme aposta per un turisme sostenible. Va participar activament, tant a Río com a Johannesburg, a les dues cimeres de la Terra. En conseqüència les noves generacions empresarials compten, si més no, amb un nou equipatge teòric per donar resposta als reptes social d'aquest segle XXI.

En aquest sentit, alguns mesos després de la intervenció de Barceló a la Universitat de les Illes Balears, l'altre empresari que hem esmentat

Simó Pere Barceló: "Les Illes Balears han d'adoptar un nou model de creixement que sigui sostenible tant socialment com mediambientalment. Un model que ha de ser socialment rendible"

-Sebastià Escarrer- va fer ús dels mateixos o semblants arguments durant l'acte d'atorgament del Premi Internacional d'Estudis Turístics Gabriel Escarrer a una professora del Departament d'Economia Aplicada de la UIB, Elisabeth Valle. L'estudi mereixedor del guardó

tenia molt a veure amb aquestes qüestions. Es tracta d'un treball sobre models multisectorials aplicats a l'economia balear on s'analitza què pot passar a les Illes si de cop es redueix dràsticament el nombre de visitants. Elisabeth Valle recordà com el 1999 les Illes rebien 10,5 milions de turistes estrangers i com quatre anys més tard -com a conseqüència de la crisi econòmica alemanya i de l'11-S- la xifra havia abaixat un milió. A partir d'aquí, la investigadora analitzà què passaria, si de cop, el consum dels turistes disminuís en un 10%. La conseqüència immediata seria un descens del PIB del 5%, amb tot el que comportaria una recessió tan ferma: tancament d'empreses i pèrdua de milers de llocs de feina.

El vicepresident de Sol Melià elogià el treball premiat pel seu rigor, però també pel que tenia d'avís sobre les conseqüències socials d'una crisi econòmica a una societat de serveis com la balear. No obstant això, Escarrer destacà que les crisis també serveixen per generar anticossos i salvaguardar així la societat. És evident, per exemple, que les Illes Balears han suportat la darrera crisi turística molt millor que no les anteriors. Cal recordar els efectes de la primera, la dels anys setanta, que -entre d'altres fenòmens encara no del tot estudiats- significà l'èxode de devers cent mil habitants. Tot el contrari del que ha passat ara, quan la crisi ha estat acompanyada d'un increment de població sense precedents. Tot plegat fa necessari preveure els problemes i avançar-se en les solucions. Ja hi ha prou experiència. En aquest sentit, tant Sebastià Escarrer com Simó Pere Barceló comparteixen el

Apostar per la sostenibilitat

Sol Melià és una de les deu principal cadenes hoteleres del món, la primera entre els hotels de vacances. Aquest fet fa que la seva presa de posició davant els problemes mediambientals, entre els quals s'hi compta el canvi climàtic, pugui considerar-se un punt d'inflexió. Motivats per interessos econòmics o no, els canvis d'actitud dels hotelers envers l'entorn natural i social de les Balears ha capgirat radicalment en molt poc temps. L'oposició que mantengueren respecte de l'ecotaxa que, sobretot, va ser política i econòmica, no ajudà a distanciar l'actual generació d'empresaris dels processos d'urbanització massiva que caracteritzaren les primeres dècades del turisme. Això no obstant, avui els hotelers saben que és impossible continuar creixent i a la vegada mantenir la rendibilitat. Per tant, s'imposa una reducció de places. Això és el que es desprèn de l'informe sobre l'hoteleria balear que ha fet el Cercle de Recerca Econòmica (SA NOSTRA-UIB), segons el qual a les Illes hi ha 1.330 establiments amb 312.802 places. Una oferta que el president de l'Agrupació de Cadenes Hoteleres, Francesc Miralles, qualificà d'excessiva.

Més dades: l'antiguitat mitjana dels hotels és de 32 anys, tot i que la major part s'ha modernitzat. Això no obstant, roman un percentatge alt -entorn del 20%- que són establiments de dues o una estrella i que, en les actuals circumstàncies, fan més nosa que companyia a la resta de l'hoteleria. La major part d'aquests hotels endemés de vells no s'han modernitzat ni sembla possible que ho facin, la qual cosa fa que sobrevisquin tot enfonsant els preus. Segons Miralles, de poder fer desaparèixer aquesta oferta obsoleta s'hauria guanyat molt de terreny cap a la reconversió del producte turístic que reclama el sector.

Balears és la comunitat autònoma de tot l'Estat que té més places hoteleres. És el subsector més important d'una economia que depèn directament -més del 80% del seu producte interior brut- del turisme, que dona feina directa a més de 90.000 treballadors. La temporada d'enguany ha estat bona, s'haurà tancat el 2005 amb una xifra pròxima a la del 1999, però a causa de la competència exterior i també interna la rendibilitat de les empreses ha caigut prop d'un 6%, segons reconeix el president de les cadenes. No queda més remei, doncs, que reforçar les potencialitats de les Illes, tot diversificant l'oferta, i desestacionalitzar el producte.

criteri que s'ha de transformar el model turístic. Vivim un moment crucial, som a una cruïlla de camins i s'han de prendre totes les mesures que calguin per adaptar-nos als canvis sense fer malbé els equilibris territorials i socials que comentam.

Aquestes són, en definitiva, les qüestions fonamentals a les quals ha de fer front la societat balear en aquesta primera dècada del segle XXI. Per una part, el nou model turístic del qual parla Escarrer ha de tenir com a punt fonamental la sostenibilitat. Ja ho hem dit, les Balears tenen un territori limitat i ja se n'ha fet prou

Sebastià Escarrer: "El nou model turístic ha de tenir com a eix la sostenibilitat. Les Balears tenen un territori limitat i ja se n'ha fet prou ús"

ús. Caldrà que el que s'utilitzi en el futur es faci ordenadament i de forma racional. Un exemple del que ha significat el turisme de masses i d'allò que pot passar en el futur el tenim a la platja de Palma, declarada zona pilot per a la reconversió de destinacions turístiques de primera generació. S'ha de facilitar la reconversió dels hotels obsolets per evitar que distorsionin el mercat, però sobretot per aprofitar millor el territori i dignificar les zones

que, com l'esmentada, es desenvoluparen desordenadament.

També defensa Escarrer les inversions que les empreses balears fan a l'exterior. Segons va dir, és demagògic criticar l'expansió de les cadenes a l'estranger en un moment delicat com l'actual, quan el mateix model és en crisi. Precisament, segons el vicepresident de Sol Melià, la inversió a altres països fa que es diversifiquin els riscos i que així es pugui defensar molt millor el model de les Illes. El problema, en qualsevol cas, no és tant l'actitud empresarial com la falta de referent polític, d'iniciatives que possibilitin una reconversió que no pot imposar-se des de dalt sinó que ha de comptar, necessàriament, amb la complicitat dels agents socials. Fa falta un gran pacte social. Ho reivindiquen els sindicats, ho demanen els empresaris i el proposa l'executiu, ho reitera el president Matas en el darrer debat sobre l'estat de l'autonomia. Aquí és on fallen les reflexions. Identificat el problema, fa falta l'empenta social que permeti aplicar les solucions.

Mentrestant, Sebastià Escarrer parla de la responsabilitat social dels empresaris envers el medi ambient. Tant aquí, com és evident, com arran del món. A la UIB, afirmà, que eren les empreses les que havien de liderar el procés de lluita mediambiental i, en aquest sentit, fer pressió davant Madrid perquè el Govern faci complir el protocol de Kyoto. De fet, l'escalfament del planeta té efectes tràgics que, a la vegada, afecten negativament el turisme i els comptes de resultats de les empreses. N'hi ha prou a recordar el tsunami del sud-est asiàtic o, més recentment, les conseqüències de l'huracà Wilma sobre Cancun i l'anomenada Riviera Maya, zona on els hotelers mallorquins hi tenen molts d'interessos.

UN NOU MODEL TURÍSTIC

Reconvertir una part de les places hoteleres en residencials podria ser la solució per rebaixar l'oferta hotelera, però la mesura entra en contradicció amb una de les principals recomanacions que ha fet Exceltur, el lobby que presideix Barceló. És clar que Exceltur fa el seu plantejament des d'una perspectiva general i no des de l'aplicació de solucions concretes a problemes localitzats com són els hotels obsolets. La fórmula que proposa l'Agrupació de Cadenes Hoteleres és la reconversió dels establiments que són fora del mercat en habitatges residencials, però aquesta és una mesura que els sindicats rebutgen, perquè amb els hotels s'eliminarà un important nombre d'ocupacions. És aquí que, de bell nou, cal parlar de la necessitat d'un pacte social, del gran pacte que el president Matas plantejà -un cop més- al debat de l'estat de l'autonomia.

Un pacte que, entre d'altres coses, garanteixi els llocs de feina i la sostenibilitat mediambiental, en definitiva que faci d'àrbitre entre les dues grans vies d'actuació empresarial que, avui per avui, se superposen a les Illes: la via hotelera i la via residencial. Sobre aquest punt Simó Pere Barceló considera que els hotelers han perdut la batalla contra el Pla territorial de Mallorca que, en la seva opinió, afavoreix el desenvolupament de l'oferta extrahotelera en contra dels allotjaments reglats. És, en qualsevol cas, un debat obert. El turisme residencial ja supera el 30% del total de Mallorca, un percentatge important però que encara no ha arribat al d'altres zones de la costa peninsular mediterrània. Hom és conscient que aquest tipus de turisme respon a un canvi de tendència i que difícilment es podrà aturar. "No es poden posar portes al camp", afirmava el consultor turístic Antoni Munar.

José Luis Zoreda.

Això no obstant, des d'Exceltur es reivindica l'hotel com a punt de partida de la reconversió turística i no el residencial. Per què? Doncs perquè, en opinió de José Luis Zoreda, el vicepresident executiu del lobby, l'expansió urbanística que implica el turisme residencial farà malbé l'entorn i llevarà competitivitat a les zones turístiques espanyoles amb relació als mercats competidors que encara són a temps de planificar el seu urbanisme i evitar els errors comesos a les nostres costes. Però, sobretot, hi ha un factor que fa aconsellable l'hotel enfront de la residència: un estudi fet per Exceltur sobre Balears revela que cada plaça hotelera genera 24.277 euros a l'any, mentre que la mitjana de les places residencials és, de només, 3.687. Quinze vegades menys. I el mateix cal dir de l'ocupació: els hotels ocupen directament 135 treballadors per cada 1.000 places, mentre que l'oferta residencial no arriba ni als 25.

LIMITAR L'URBANISME

Aquests arguments són els que emprà Exceltur per justificar que es reguli el turisme residencial. El passat mes de setembre, a Santander, en el marc de la Universidad Menéndez y Pelayo, aquest grup empresarial presentà un informe que tengué un enorme ressò entre la classe empresarial. En ell es denunciava que "la pressió urbanitzadora sobre la costa mediterrània supera la capacitat de càrrega i deteriora la competitivitat". Un greu problema, la solució del qual només pot ser "un nou patró de creixement més equilibrat i sostenible". L'informe, titulat "L'impacte dels diferents models de desenvolupament turístic del litoral mediterrani espanyol, Balears i Canàries", assenyala com a element preocupant que el primer quilòmetre en el 40% del litoral està totalment urbanitzat.

La conseqüència és una massificació que, endemés de problemàtica per a un adequat tractament mediambiental, té efectes negatius sobre els turistes, atès que un 77% - d'acord amb una enquesta feta expressament per a aquest estudi - ho percep com una pèrdua de qualitat. A tota la zona mediterrània, a més de les Balears i les Canàries, hi ha 12 milions de places d'allotjament residencial, mentre que l'oferta hotelera gairebé no sobrepassa el milió i mig. Això no obstant, la situació actual no és res en comparació a allò que pot arribar a ser, ja que els plans d'ordena-

ció vigents als municipis costaners fan possible triplicar el nombre actual de places. Zoreda és prou clar en aquest sentit: "es triplicarien totes les necessitats, d'aigua, de tractament de residus sòlids, d'electricitat, de serveis de salut". Les emissions de CO₂ a l'atmosfera passarien del set milions de tones anuals als vint-i-dos milions.

Potser mai no s'havia fet una declaració tan dramàtica des d'una organització empresarial. En realitat, fins que no han vist l'orella al llop, no s'havia entès que -com a gestors econòmics- eren part fonamental en l'equilibri social i mediambiental del seu entorn, en definitiva de l'ecosistema en el qual s'integren l'home i les seves activitats. Per això s'exigeix la integració de la planificació turística en els plans d'ordenació del territori, així com noves vies de finançament de les hisendes locals perquè l'urbanisme deixi de ser el principal ingrés dels ajuntaments. En definitiva, els hotelers reclamen un major compromís de les administracions públiques i de tots els empresaris en el disseny de polítiques de desenvolupament sostenible.

La responsabilitat social corporativa està vinculada a l'acceptació d'uns valors ètics que han de guiar el comportament de les empreses i la seva relació amb l'entorn. Valors com els drets humans, el bé comú, la solidaritat i la justícia. Però més enllà d'aquests principis, aquesta presa de consciència respon a una estratègia de negoci. Sense un entorn favorable, és a dir, sense l'empara d'una societat estable, l'economia tendeix al fracàs. Respectar el medi ambient no pot ser per als nostres hotelers una excusa per evitar la competència, sinó un valor a posar al mercat per oferir un producte més atractiu, per satisfer més els visitants, i, sobretot, per aconseguir que la societat balear gaudeixi d'un millor benestar i de més qualitat de vida.

L'ètica com a innovació empresarial

Els agents econòmics, i en particular les empreses, han d'assumir la seva responsabilitat en la consecució d'un món més just. En aquest sentit la globalització facilitaria, a través de les empreses, la generalització de comportaments ètics a nivell mundial. Aquesta és una de les reflexions que Adela Cortina, catedràtica de filosofia jurídica, moral i política de la Universitat de València, va fer per a una publicació de Manos Unidas. Segons aquesta activista de l'ètica, ètica i empresa no són conceptes divergents sinó que han d'anar junts.

"El concepte modern d'empresa ha d'incloure necessàriament qüestions ètiques. Estic convençuda -diu- que un dels factors més importants d'innovació permanent en les empreses modernes és la pròpia ètica (...) els clients, els ciutadans i la societat

en general demanen a les empreses que es comportin de forma transparent, que es comprometin en el desenvolupament dels seus entorns, que siguin honestes, coherents i responsables. Tot això són demandes ètiques de la societat a les seves empreses i aquestes les hauran d'assumir si volen seguir mantenint-se en el mercat".

Segons una investigació dirigida per Adela Cortina el 2002, si bé no es pot garantir que una empresa ètica sigui més rendible, si que és segur que una empresa ètica està més preparada per respondre als reptes futurs i per perdurar en el temps amb èxit.

Adela Cortina ha publicat, entre altres llibres *Razón comunicativa y responsabilidad solidaria* (1985), *Ética mínima* (1986), *La moral del camaleón* (1991) i *La ética de la sociedad civil* (1994).

Carlos Balado, director de l'Obra Social i Relacions Institucionals de la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvi (CECA)

Dels monts de pietat al desenvolupament sostenible

Gea

En una societat cada vegada més plural i globalitzada, s'exigeix un comportament empresarial responsable. És el que entenem per responsabilitat social corporativa. Les caixes d'estalvi n'han fet bandera, fins al punt d'organitzar un fòrum que va ser presidit pel cap del Govern, José Luis Rodríguez Zapatero. No debades varen néixer per lluitar contra la usura i per combatre la pobresa, un objectiu al qual se n'han afegit d'altres com ara procurar un desenvolupament sostenible tant social com mediambiental.

-Recentment, la CECA organitzà un fòrum sobre responsabilitat social corporativa. El cap del Govern presidí l'acte inaugural, per què aquest interès?

-L'interès de la Confederació i del sector de caixes d'estalvis per la responsabilitat social corporativa resideix en el fet que aquest afer entronca directament amb la nostra filosofia fundacional.

És una denominació relativament recent d'una qüestió que les caixes han desenvolupat de forma natural des de la seva creació, l'any 1835. Per a tot tipus d'empreses aquesta idea és circumstancial i d'aquesta manera han començat a assumir aquesta visió, per la creixent demanda de l'opinió pública, mentre que a les caixes és un aspecte substancial. Per aquesta raó i per celebrar el 170 aniversari de l'origen de les caixes d'estalvis hem volgut reflexionar sobre aquest assumpte sota una perspectiva actual.

-Els monts de pietat, foren pioners en la responsabilitat social corporativa?

-Si ens remuntam als monts de pietats, amb més de 300 anys d'existència, ja en el seu naixement hi trobam l'objectiu de contribuir a la millora de la societat i de l'entorn on aquesta societat es desenvolupen.

En aquella època eren necessàries entitats capaces d'atendre grups socials en situació d'exclusió per facilitar-los el crèdit perquè poguessin superar aquest estadi. És una decisió voluntària, moguda per l'impuls de millorar les condicions de vida de les persones i contribuir al benestar general tot partint de la idea que és un mateix que ha d'ajudar-se i assumir compromisos, en lloc d'esperar que un tercer se'n faci càrrec.

-Quin és el paper actual de les diferents obres socials?, es plantegen diferents formes d'actuació o hi ha un denominador comú?

-L'Obra Social és una part molt important de la nostra idea d'RSC, però no és l'única. Per a nosaltres l'RSC està composta de l'enfocament social amb el qual actuem en els mercats, el govern corporatiu i la dimensió interna i externa en la nostra relació amb treballadors, clients i proveïdors i l'Obra Social. Aquesta perspectiva social del negoci es tradueix, per exemple, que tenim oficines a llocs on no arriben altres entitats perquè no tenen garanties de la seva rendibilitat, l'habitatge de protecció oficial o els programes de microcrèdits socials per a persones en situació d'exclusió.

A més, la nostra capacitat de competir és una garantia per als ciutadans, perquè assegura una major capacitat d'elecció entre entitats financeres.

D'altra banda, els òrgans de govern de les caixes estan formats pels grups d'interès amb els quals una empresa interactua, clients, treballadors, corporacions locals, comunitats autònomes, etc., per la qual cosa existeix no només un diàleg permanent, sinó que la societat hi és representada de forma plural.

A més, a les caixes en parlar d'Obra Social no ens referim a actuacions aïllades, de mecenatge, sinó que es tracta realment de compromís amb la societat.

MÉS ENLLÀ DELS BENEFICIS

-En els seus negocis, les caixes d'estalvis han de tenir en compte altres interessos diferents a l'obtenció de beneficis?

-Per descomptat que els han de tenir en compte. Tot i que no s'ha de perdre de vista que les caixes es mouen en un entorn competitiu i això exigeix a les empreses ser sostenibles. El concepte "sostenible" es refereix, per una banda, al respecte al medi ambient i també fa referència que s'han d'assegurar la vida a llarg termini. En haver aconseguit això, queden recursos per poder dedicar-los a resoldre les necessitats socials.

-Des de la CECA, com es coordina l'activitat de les caixes i de les obres socials?

-El paper de la CECA és d'impulsor, de promotor i coordinador de les iniciatives de les caixes. A la confederació duim a terme una labor constant d'anàlisi de la societat i des d'aquest coneixement podem coordinar, impulsar i promoure les actuacions de les caixes, perquè puguin arribar més enfora. En aquest sentit, hi ha també una intensa tasca de comunicació interna i externa per intentar que la societat valori cada dia més unes entitats que són de la seva propietat.

L'elecció d'aquest tema -la responsabilitat social o corporativa de les empreses- no és aliè, ans tot el contrari, al moment històric que viuen les Illes, en plena transició social i econòmica cap a un model de societat encara no ben bé definit.

Empresa i universitat: responsabilitat social

El president de "SA NOSTRA", Llorenç Huguet i Rotger ja el va triar com a subjecte de la lliçó inaugural del curs a la UIB, universitat de la qual va ser rector durant vuit anys. Aquest document, doncs, és un resum de la seva intervenció. Malauradament l'espai d'aquesta revista ens impedeix la reproducció íntegra que, això no obstant, ha estat publicada per la Universitat i, igualment, està disponible a les pàgines web de "SA NOSTRA" i de la UIB.

Al preàmbul, el doctor Huguet explica l'elecció d'aquest tema -empresa i universitat: responsabilitat social - a través del qual reflexiona sobre la necessitat d'incorporar al món empresarial i a les corporacions com les caixes d'estalvi o la mateixa universitat el sentit de l'anomenada responsabilitat social corporativa. La seva doble condició de president actual d'una caixa d'estalvis, "SA NOSTRA" i els seus vuit anys com a rector de la Universitat de les Illes Balears l'autoritzen a parlar, amb autoritat, sobre el paper d'ambdues institucions en el desenvolupament social i econòmic de la societat.

El nou concepte empresarial de responsabilitat social -escriu- si bé es comença a percebre com a qualitatiu, al llarg dels anys transita cap a valors quantificables, fins i tot en termes de balanç. Per aquest motiu, a la lliçó inaugural del curs universitari 2005-2006, el president de "SA NOSTRA" defensà que **la Universitat pot fer un paper cada vegada més important de sinergia per donar contingut a aquests valors comptabilitzables per les empreses.**

Llorenç Huguet començà a parlar de les caixes amb relació a la responsabilitat social. En aquest sentit recordà els motius que dugueren a la fundació de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de les Balears i, en general, de totes les caixes:

Els objectius de la creació de "SA NOSTRA", igual que en el cas de la majoria de caixes, són:

- Fomentar l'estalvi i lluitar contra la usura que patien les classes socials més necessitades.
- Facilitar préstecs per a l'accés a la propietat rústica i urbana.
- Crear i sostenir obres beneficencials, de previsió, culturals i de docència.
- Ajudar i col·laborar, moralment i materialment, al funcionament i desenvolupament d'altres entitats, amb l'esperit de prestar el millor i més eficaç servei a la comunitat en la qual desenvolupa la seva activitat.

- Promoure i realitzar totes les iniciatives i inversions que serveixin per elevar el nivell cultural, social i econòmic en el seu àmbit d'influència.

Les caixes d'estalvis sorgeixen com un instrument idoni per a la solució eficaç de greus problemes socials. El que avui designam com a "exclusió financera" fou, durant segles, una situació totalment generalitzada de les classes populars, en què la pitjor característica de tipus individual era la usura. L'aparició a Espanya a començaments del segle XVIII dels monts de pietat va constituir un primer pas per a l'alliberament de les classes més modestes del flagel de la usura, en facilitar la "inclusió financera" quant a l'endeutament.

El doctor Huguet explicà com, de cada vegada més, la societat demana canvis en la manera de fer negocis, així com una major implicació de l'entorn empresarial en els problemes socials. Els experts afirmen que una empresa que vulgui ser competitiva en el futur no sols haurà de pensar a obtenir beneficis sinó que també haurà de comptar amb una estratègia que actuï en favor de l'entorn del

qual forma part i en el qual desenvolupa la seva activitat, comproment-se amb els valors de la societat de la qual es nodreix i a la qual serveix" (...). Així: **avui en dia, els empresaris estan cada vegada més convençuts que l'èxit comercial i els beneficis duradors per als seus accionistes no s'obtenen únicament amb una maximització dels beneficis a curt termini, sinó amb un comportament orientat pel mercat, però responsable (...).** La nova empresa se centrarà en valors per crear valor, creant riquesa per als accionistes i al mateix temps tindrà en compte satisfer els interessos de la resta de partícips.

Una marca gaudirà de reputació no només per la qualitat del producte, sinó també pels seus valors funcionals, socials i emocionals. D'avui endavant la reputació i l'ètica empresarial seran uns factors competitius, qualificables i quantificables. Això pel que fa a l'empresa. Per a la universitat, Huguet parteix de dos axiomes i d'una condició necessària.

Axioma 1:

Les universitats fan un paper fonamental en els àmbits de la investigació i l'educació.

Axioma 2:

Les universitats s'han convertit en instruments de desenvolupament regional.

Condició necessària:

L'empresa no pot donar l'espall a la universitat, ni la universitat pot menystenir les necessitats de l'empresa.

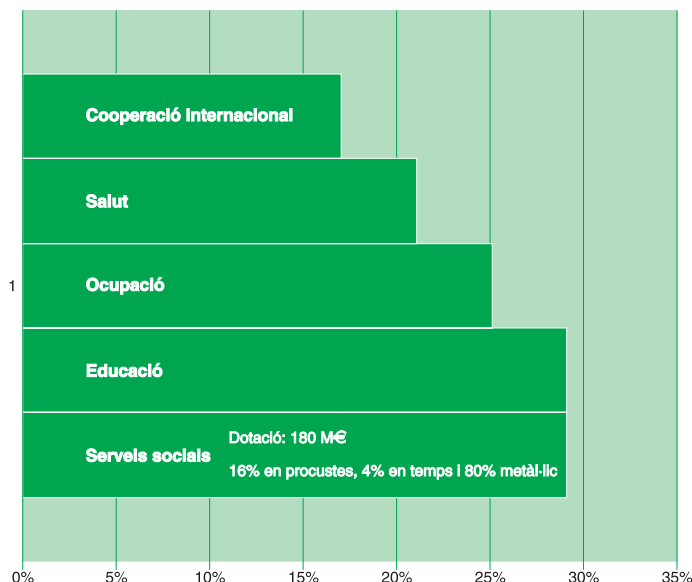
Una condició que, com s'explicà a la lliçó, comença a donar-se cada vegada amb més freqüència, com palesen les memòries de la Fundació Universitat-Empresa. Llorenç Huguet subratllà, ja en el tram final de la seva intervenció, les sinergies entre empresa i universitat:

Donats per evidents els dos axiomes precedents -escriu el doctor Huguet- i si se satisfà la condició ne-

cessària acabada de formular, és clar que puc afrontar l'enunciat d'aquest tercer epígraf ("Sinergies empresa i universitat en la responsabilitat social) amb cert optimisme de futur pel que fa la responsabilitat social corporativa. Un optimisme que es fonamenta, també, en el fet de saber que els directius espanyols, en una enquesta recent, han identificat l'ètica i la responsabilitat corporativa com les variables més rellevants, després de la qualitat de l'oferta comercial, per assentar la reputació de les empreses.

El passat 24 d'abril, el suplement dominical de negocis d'un diari d'àmbit espanyol incloïa un extra amb el títol genèric d'*Empresas Comprometidas*, que vaig guardar com si presentís que algun dia m'atreuria a parlar d'aquest tema. Evidentment no tenia l'encàrrec al qual avui don compliment, però ja era una temàtica que gaudia de la meua atenció.

En aquest suplement, es posava de manifest que l'RSC és la nova frontera empresarial on la rendibilitat també es defensa amb el compromís social, i s'anunciava, entre altres temàtiques també interessants, que la gestió corporativa formarà part de la gestió empresarial del segle XXI. Entre altres dades,

Àrees d'actuació de l'RSC empresarial (sobre 607 projectes)
Font: Fundació Empresa i Societat.

crec rellevants les expressades en la taula següent:

D'aquesta figura es pot deduir la importància de la sinergia que es pot canalitzar entre la universitat i les empreses per posar en marxa aquestes àrees d'actuació, per incipients que siguin al nostre àmbit territorial. Valgui aquí com a reforç dir que, des del meu coneixement, les entitats financeres que col·laboren amb la UIB ho fan, precisament, en major o menor mesura en aquestes mateixes àrees.

Vull fer èmfasi en el fet que la universitat, en general, i la UIB, en particular, a compleix la funció social per excel·lència que és l'educació, però al llarg del temps s'ha destacat per la realització d'actuacions més de caire social, dins el que s'havia anat denominant «extensió universitària», i que actualment és innegable la tasca ingent duta a terme sota el paraguai d'activitat cultural, en el sentit més ampli: social, artística, literària i humanística; però també científica i tecnològica. I això constitueix també una part de l'RSU.

Quan es parla d'RSC hom creu que això només tindrà repercussió al nivell de grans empreses, però el cert és que com més va més s'estén a les PIME, tal com es posa de manifest a l'*Anuario sobre*

Responsabilidad Social Corporativa en España, 2005, editat per la Fundación Ecología y Desarrollo.

És cert que, en aquests moments, la implementació de sistemes de gestió sobre RSC adaptats a PIME encara resulta massa complicada i moltes vegades es veu com una tudada d'esforços per a aquelles empreses que viuen condicionades per les demandes d'un actor principal.

En molts de casos, les primeres passes que han de seguir les PIME en la gestió RSC passen principalment per la posada al dia quant al compliment de la legislació mediambiental. D'altra banda, els models sobre RSC ja existents i implementats en grans empreses comencen a indicar quins són els requisits que elles mateixes comencen a recomanar, i fins i tot exigir, als proveïdors. I el coneixement d'aquests models permet avançar-se a futurs requeriments, bé legals bé de clients corporatius.

En aquest context, les PIME poden trobar la major oportunitat associada al coneixement dels continguts RSC de les grans companyies com a pistes i referents per als processos d'innovació. Unes de les demandes RSC més habituals són les de béns i serveis amb valor afegit, des del punt de vista social i també mediambiental.

L'any 2006, a Espanya es posarà en marxa una política de foment i promoció en sintonia amb el repte europeu que, segurament, no s'escaparà d'una reglamentació o, fins i tot, una legislació a l'efecte, de la utilitat de la qual no n'estic convençut. En tot cas aquest foment consistirà, en part, a determinar de quina manera la responsabilitat social de les empreses pot contribuir positivament a l'objectiu estratègic establert a Lisboa: una economia basada en el coneixement, capaç de créixer de manera sostenible amb més i millors ocupacions i amb major cohesió social.

Una de les grans àrees d'actuació que marcaran el futur de la societat, als vessants econòmic i social, serà la de la modernització del teixit productiu per sustentar-lo en el coneixement, la innovació, la creativitat i el valor afegit. En aquest horitzó cal situar l'esforç en educació i formació, i és precisament aquí on la universitat, juntament amb organitzacions empresarials, pot fer un paper bàsic en la difusió d'aquests continguts i en detectar les oportunitats d'aplicació de les agendes d'RSC.

En aquest punt vull fer una proposta concreta: crear un *observatori de la responsabilitat social*, com a primer pas de la creació d'una càtedra específica, com ja comencen a fer en altres universitats arreu del món (per exemple, la Universidad Antonio de Nebrija té una càtedra d'«anàlisi de la responsabilitat social de l'empresa»: www.nebrija.com/responsabilidad-social). Des de la càtedra UNESCO Sa Nostra-UIB, podríem sumar esforços amb altres institucions i associacions empresarials per aconseguir-ho.

Sense ànim de ser extensiu, trobarem possibilitats i realitats de sinergies empresa i universitat, conformant part de la responsabilitat social corporativa, en els àmbits de:

- la *inserció laboral*, mitjançant:
 - l'estímul d'actituds emprenedores en els estudiants,
 - els programes de cooperació educativa que permeten desenvolupar part de la formació acadèmica en una empresa o institució,
 - l'adequació del doctorat per donar sortides professionals més enllà dels centres d'investigació, introduint mecanismes per contribuir al desen-

Llorenç Huguet i el rector Avel·lí Blasco.

volupament de la innovació en les empreses.

- la **formació continuada**, mitjançant:
 - l'oferta pròpia de la universitat,
 - l'oferta mixta empresa i universitat (formació cooperativa), en què els professionals de l'empresa participen en la definició d'objectius i de continguts, alhora que formen part del cos docent,
 - la utilització de les tecnologies de la informació i comunicació; formació en línia o mixta (presencial i en línia).
- la **investigació i transferència de tecnologia**, mitjançant:
 - la coordinació dels diferents plans d'I+D+i, europeus, nacionals i regionals, per garantir la investigació bàsica i alhora adequar la investigació aplicada a les necessitats del teixit productiu, amb la implicació activa d'aquest,
 - l'impuls a la col·laboració entre empresa i universitat per a la realització de tesis doctorals cooperatives,
 - la creació d'empreses mixtes especialitzades en l'explotació i la comercialització dels resultats de la investigació. El foment d'aquest tipus d'empreses, empreses derivades o *spin-offs* universitàries, pot incidir en la regeneració del teixit productiu.
- les **activitats culturals i socials**, mitjançant:
 - el suport a les activitats de tipus artístic, literari, esportiu, etc., com a promotors o col·laboradors,
 - la coordinació d'esforços i dotacions per a la cooperació al desenvolupament de països empobrits i el foment de la solidaritat,
 - la coparticipació en la recuperació i el manteniment del patrimoni històric, cultural i lingüístic de la nostra comunitat.

Tot això que acab d'enumerar no són novetats, són línies d'actuació de moltes de les quals trobarem exemples al nostre entorn, per poc que ens hi parem a pensar, o que fullegem l'opuscle que la Universitat mateixa va distribuir en la cerimònia de graduació.

Podria continuar llistant altres possibles sinergies específiques empresa i universitat, però només us in-

dicaré que, si creuàssim les vint-i-quatre recomanacions de l'informe CYD 2004 de la Fundació Conocimiento y Desarrollo, amb els nou eixos i les quatre línies preferents del Pla estratègic de la UIB, en retrobaríeu part de les ja ressenyades però, sobretot, conclouríeu amb mi que no sols s'acompliria la missió i la visió de la UIB sinó que es promouria una verdadera responsabilitat social empresa i universitat (RSE-U).

Bona part del camí està traçat; només cal que cada vegada siguem més pelegrins, no tant per recordar o celebrar

un passat sinó per adreçar les nostres petjades cap al futur.

En tot cas, desig que el temps em doni la raó.

Llorenç Huguet i Rotger

Catedràtic de ciència de la computació i intel·ligència artificial.

Departament de Ciències Matemàtiques i Informàtica
Universitat de les Illes Balears.

CONCLUSIÓ MATEMÀTICA

Com és evident, la lliçó de Llorenç Huguet amb la qual s'obri el curs de la UIB havia d'incloure una conclusió. De fet, una fórmula matemàtica que té, com diu el seu autor, un component que respon més al camp dels desitjos que de la ciència exacta.

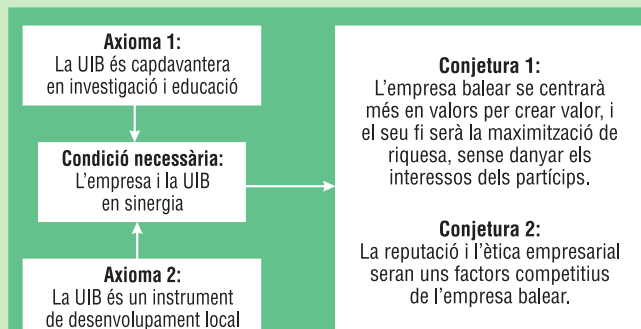
Com a única llicència matemàtica d'aquesta lliçó em permetré fer la conclusió del meu plantejament amb un teorema i un corol·lari, particularitzats a les Illes Balears, aprofitant que, com aquell qui res, us he introduït dos axiomes, una condició necessària i dues conjectures.

Teorema de l'RSE-U

Donant per certs els axiomes 1 i 2 i si se satisfà la condició necessària, aleshores això és suficient perquè a les Illes Balears siguin certes les conjectures 1 i 2.

Demostració: per la seva evidència, es deixa al lector.

Corol·lari:

Formació, eina de futur

Juanjo Sánchez

Gabriel Moyà està convençut que la Universitat ha d'ofrir un ambient exemplaritzant a tot el col·lectiu universitari, perquè les solucions que emanin de la institució acadèmica puguin ser aplicades posteriorment a l'àmbit social i quotidià. Per això, aquest ecòleg creu que les universitats han de fer un esforç per ampliar la presència de les assignatures de medi ambient a totes les llicenciatures. El vicerector d'Infraestructures i Medi Ambient de la UIB aposta perquè les universitats ajudin el sector del medi ambient a passar de l'avui dominant primera generació d'empreses i productes que operen al final del cicle de vida, a la segona i tercera generacions, on empreses i productes estiguin dissenyats des del principi del cicle de vida per reduir l'impacte ambiental.

-Cada vegada més, el món financer i empresarial mostren una cara verda, almenys un cert compromís amb el medi ambient. Creu vostè que aquesta actitud respon més que res a una estratègia simplement comercial, o al contrari creu que ja comença a haver-hi una certa sensibilització ambiental dins la gestió?

-No sé si és bo que la comercialització d'un producte es presenti com a verd si realment al darrere no hi ha res més. Perquè clar, quan un promet una cosa o intenta vendre un producte, si després el comprador s'adona que l'enganyen, després el que fa és rebutjar aquest producte. Per tant, jo crec que no és bo vendre una cosa com a verda i després que la gent s'adoni que no ho és, perquè això pot produir l'efecte contrari al pretès.

CERTIFICACIÓ

-En qualsevol cas, veiem ja que moltes estratègies de venda van per aquí, pel respecte al medi ambient i tot allò que és "verd", potser precisament perquè la societat ho reclama?

-Bé, pens també que tot allò que s'anomena ecològic, el que és verd, el que és sostenible, està una mica de moda. Per tant, jo faria en principi una espècie de correcció o de depuració de moltes de les actuacions o activitats que es venen com a "verdes", perquè finalment a vegades no és més que aquest tel que se li posa per vendre més bé els productes i res més. Per tant, hi ha una feina d'investigació per diferenciar allò que realment és sostenible i respectuós amb el medi del que només és aparença. El meu punt de partida potser és una mica exigent. Jo de formació som ecòleg, som llicenciat en biologia, i la meva especialitat és l'ecologia i, clar, moltes vegades t'adones que l'ecologia no és exactament el mateix que allò que ens volen vendre com a "ecològic". En una paraula, trob que hi ha un component de falsedat en tot el que és vol ven-

dre com a sostenible i mediambiental correcte. I, efectivament, hi ha totes unes avaluacions, unes valoracions, hi ha una sèrie de certificacions, com per exemple la ISO 1401, que poden servir de quantificació per garantir quina activitat és realment respectuosa amb el medi, i d'això sí que es pot extreure un valor. Però, mentre no existeixi aquesta quantificació, aquestes certificacions, jo crec que no es pot dir que en tal o qual producte o activitat hi hagi un veritable compromís cap al medi ambient. Sense una certificació hi ha un component més de propaganda que no de realitat.

-Avui en dia veiem com se'ns venen grans obres públiques, com per exemple autopistes, amb la marca de ser respectuoses amb el medi ambient. Són correctes aquests eslògans?

-Moltes vegades el missatge és per amagar impactes, per intentar dissimular impactes ambientals. A mi em costa molt pensar que darrere una autopista o una urbanització pugui haver-hi un component ecològic de sostenibilitat real. Tota actuació que comprometi recursos com poden ser el territori, l'energia o l'aigua difícilment, encara que se'ls renti la cara i s'intenti vendre-les com a solucions ambientals, poden ser catalogades d'ambientalment respectuoses. Diferent és quan es tracta de recuperar determinats impactes, com per exemple el d'una pedrera. Quan acaba el seu període d'explotació, després es fa una actuació de recuperació sobre aquestes zones i aquí sí que hi ha una feina ambiental, encara que pugui ser discutible l'activitat anterior efectuada a la pedrera.

VALORS AMBIENTALS

-Els compromisos de respecte pel medi ambient de les empreses, s'han d'impulsar des del poder polític o des de la mateixa societat com a consumidors?

-Els coneixements sobre els grans problemes mediambientals, crec que és absolutament necessari. Sense aquest compromís, difícilment la societat humana pot avançar, s'ha de produir aquest compromís amb el medi ambient. Jo som particularment pessimista en molts d'aspectes, com per exemple quant a l'esgotament dels recursos naturals, com els combustibles fòssils o l'aigua. Per assolir una consciència respectuosa amb el medi natural, els primers que han d'agafar la iniciativa són els polítics, no diguem les empreses, però evidentment els primers són els polítics.

-On és millor la gestió ambiental, a l'administració pública o a l'empresa privada?

-Jo crec que a l'administració pública. Concretament a la Universitat de les Illes Balears, es fa un esforç molt gran per introduir aquests valors ambientals, aquests valors de sostenibilitat. Conec poc l'empresa privada, però possiblement algunes sí que ja fan feina seriosament en aquest camp, encara que moltes altres no. Jo crec que a l'empresa privada, són les grans empreses les que tenen una mica més assumida la qüestió ambiental i potser que entre les empreses petites aquesta consciència encara no estigui molt estesa.

COMPROMÍS UNIVERSITARI

-En quina línia fa feina la Universitat per aconseguir un compromís ambiental com a institució educativa pública?

-Actualment existeixen codis de conducta i d'ètica ambiental, que en el cas de les universitats és un tema que moltes desenvolupen encara. Precisament, la UIB hi pren part, ja que s'ha sumat a diverses declaracions de les universitats sobre sostenibilitat, com la Declaració de les Universitats sobre Compra Verda. Aquesta declaració de les universitats sobre compra verda, per exemple, aposta per la inclusió de criteris ambientals en la compra de productes i en la contractació de serveis. Això significa integrar el component ambiental en la presa de decisions a tots els àmbits de la institució universitària. La compra verda és un potent instrument per reduir l'impacte ambiental de l'activitat a la universitat i fins i tot per reduir la despesa econòmica global. Ara per ara, l'adopció de la compra verda per part de les universitats significa assumir un paper exemplar per a altres administracions públiques i la societat en general. També l'any 1997, el Claustre de la Universitat va aprovar un codi de conducta ambiental de dotze punts i podríem dir que va ser el punt de

partida de la política ambiental que de llavors ençà ha estat una constant dins el govern de la nostra universitat. De fet, l'any 1999 es va crear un vicerectorat de medi ambient que ha tingut com a objectiu dur aquells temes relacionats amb la sostenibilitat als edificis, a la gestió eficient de l'aigua, a la gestió eficient de l'energia, a la gestió dels residus... També, en el cas concret de la Universitat de les Illes Balears, des del meu punt de vista ha estat molt important la modificació del Pla especial, el pla urbanístic, del campus de la carretera de Valldemossa.

-Què es fa des de la Universitat per difondre els valors de responsabilitat ambiental?

-Miri, jo crec que la UIB té una responsabilitat tremenda en molts d'aspectes de l'educació, però quant al medi ambient crec que a la universitat se li ha d'exigir molt més que a qualsevol altra institució pública, perquè precisament la universitat té com a missió formar les persones que en un futur ocuparan els càrrecs de responsabilitat de la societat i, per tant, aquesta gent, juntament amb la seva formació diríem docent, específica, la carrera que estudia, i amb els temes de recerca també específics, ha d'adquirir altres coneixements, i precisament els coneixements relacionats amb la sostenibilitat i el medi ambient són fonamentals. De fet, hi ha algunes universitats que ja inclouen en tots els seus plans d'estudis assignatures relatives al medi ambient. Per exemple, un cas concret és el de la Universitat Politècnica de Catalunya, que té un currículum ambiental que fa que totes les carreres tècniques, enginyeries, arquitectures, etc., tinguin unes assignatures relacionades amb el medi ambient. Jo crec que aquesta és una pràctica que s'hauria d'imposar per tot. Ara, a la nostra universitat i moltes altres, les llicenciatures que

"A la universitat se li ha d'exigir molt més que a qualsevol altra institució pública, perquè la universitat té la missió de formar les persones que en un futur ocuparan els càrrecs de responsabilitat de la societat"

Gabriel Moyà Niell neix a Sineu l'any 1949. Llicenciat en biologia per la Universitat de Barcelona l'any 1974, es va doctorar el 1981 per la Universitat de Palma de Mallorca amb la tesi Estudio limnológico de los embalses de la Sierra Norte de Mallorca: el embalse de Cúber, per la qual també va rebre el premi extraordinari de doctorat i Premi Ciutat de Palma d'Investigació l'any 1976. Professor de la Universitat de les Illes Balears des del 1974, és titular d'ecologia a la UIB des del 1985 i va ser vicedegà de la Facultat de Ciències entre el 1995 i el 1999. Des del juny del 1999 és vicerector d'Infraestructures i Medi Ambient de la UIB. Gabriel Moyà també pertany a l'IMEDEA (Institut de Estudis de la Mediterrànea).

Especialista en ecologia aquàtica, la tasca de recerca de Gabriel Moyà se centra en els ecosistemes aquàtics continentals i marins de les Balears, tot incidint en diferents aspectes de la producció, la qualitat de l'aigua i en els processos de depuració. Té publicats un centenar de treballs d'investigació a revistes nacionals i internacionals especialitzades en ecologia aquàtica. Soci fundador de la Sociedad Española de Limnología (AEL) (1981), pertany a la Societat Catalana de Biologia (SCB), a la Societat Catalana d'Història Natural (SCHN), a la Societat Internacional de Limnologia (SIL) i a la American Society of Limnology and Oceanography (ASLO).

més incideixen sobre el medi ambient són les de ciències ambientals, les de medi ambient, les carreres de pedagogia que tenen a veure amb l'especialitat d'educació ambiental, però això és poc, això s'hauria d'estendre a la major part de les llicenciatures.

Què feim des de la universitat?, jo crec que feim tot el que s'ha de fer des del principi, des de tenir cura la recollida selectiva, el reciclatge o tenir cura d'aspectes de gestió eficient de l'aigua. Aquí, a aquesta universitat, som pioners en la gestió de l'aigua, ja que depuram un percentatge molt alt de les aigües brutes del campus i les reaprofitam. De fet, en els nous edificis es fan servir les aigües grises, que es tornen a reciclar i a aprofitar, també es fa la recollida

de l'aigua de pluja. En aquest sentit, la política del campus en matèria d'aigua és capdavantera. A un moment donat vàrem deixar de regar pràcticament tota la gespa del

campus i la vàrem substituir per un altre tipus de vegetació que no requereix tanta d'aigua. Tot això, quins efectes ha de tenir en els estudiants?, doncs que s'adonin que es poden dur a la pràctica, tant en la vida quotidiana i en la vida d'una institució com la universitat, aquests bons costums ambientals.

Universitat i medi ambient

El vicerector d'Infraestructures i Medi Ambient de la UIB, Gabriel Moyà, no es cansa de ressaltar l'important paper de la universitat en el desenvolupament de les bones pràctiques de gestió ambiental. Per això, "les universitats, cada dia més, defineixen polítiques pròpies de gestió ambiental", amb actuacions concretes, explica Moyà, qui també destaca que "el progrés en aquest camp és essencial, perquè les universitats han d'oferir un ambient exemplaritzant per a tot el col·lectiu universitari, en particular per als seus estudiants, i també per al conjunt de la societat, per mostrar, sempre que sigui possible, solucions que puguin ser traspassades fora de l'àmbit universitari".

Segons Gabriel Moyà, "la demanda de professionals des de l'empresa o l'Administració s'orienta cap a persones amb una formació que les faci polivalents", però per aconseguir això "la qualitat de l'oferta d'ensenyança existent s'ha de millorar, sobretot en el desenvolupament d'habilitats". En aquest sentit, l'expert creu que "una eina important per completar aquesta formació són els projectes o pràctiques en empreses o institucions". "Els coneixements ambientals no són privatis de les universitats. Les empreses, les administracions i altres entitats en posseeixen i la millor manera de resoldre els problemes ambientals és compartir aquests coneixements i treballar de forma sinèrgica", afirma Moyà, que també opina que "cal una major implicació d'empreses i administracions en la innovació".

En definitiva, Gabriel Moyà defensa la idea que "les universitats han d'ajudar el sector del medi ambient a passar de l'avui dominant primera generació d'empreses i productes que operen al final del cicle de vida, a la segona generació (empreses i productes que representen tecnologies netes tot operant sobre el procés de producció) i a la tercera generació (empreses i productes dissenyats des de l'inici del cicle de vida per reduir l'impacte)".

FUNDACIÓ UNIVERSITAT EMPRESA

-La Fundació Universitat-Empresa de les Illes Balears, en aquest sentit, quin paper hi juga?

-Aquí hi ha una qüestió molt interessant, i és que els assumptes relacionats amb el medi ambient, com li he dit abans, inicialment eren preocupació dels que ens ocupàvem de fer feina de camp, d'estudiar ecologia i tot això. Però, progressivament, cada dia que passa l'àmbit del medi ambient dins la Universitat ha agafat més importància. Dins la Fundació Universitat Empresa s'ha realitzat un projecte anomenat Estudis

"La UIB pren part en la Declaració de les Universitats sobre Compra Verda, que aposta per la inclusió de criteris ambientals en la compra de productes i en la contractació de serveis"

de necessitats formatives en matèria de gestió mediambiental de les empreses de Balears, que vaig codirigir amb Jaume Sureda, que és catedràtic de pedagogia ambiental de la UIB. Aquest treball tenia com a objectiu bàsic acostar les activitats que feien les empreses de Balears amb relació al medi ambient i donar-les a conèixer, i després fer una política educacional per introduir aquests conceptes de sostenibilitat i de gestió ambiental dins les empreses.

-Supòs que arran de l'avaluació d'aquestes necessitats han sorgit iniciatives com els màsters de gestió empresarial de la Fundació Universitat Empresa, on els conceptes de qualitat i medi ambient estan estretament lligats.

-És que jo crec que, tal i com està la situació avui en dia en l'àmbit de la problemàtica ambiental, no es pot fer una gestió de qualitat si no es considera el medi ambient. Vull dir que avui qualsevol activitat, qualsevol gestió, ja sigui empresarial o de sistemes naturals, al final ha de tenir un component ambiental que és fonamental. Si es vol fer una gestió de qualitat a tots els nivells, s'ha d'assolir aquest compromís de bona gestió ambiental. Crec que aplegar qualitat i medi ambient és una bona manera d'aconseguir l'excel·lència empresarial.

"Sense una certificació no es pot dir que un producte o activitat tenguí un veritable compromís cap al medi ambient"

TURISME

-La principal indústria de les Illes Balears és la turística i depèn força de l'entorn ambiental, de la seva bona conservació. Creu que els empresaris turístics s'han adonat ja plenament de la necessitat de preservar el marc ecològic on es desenvolupa aquesta indústria?

-La meua opinió és que s'han adonat o s'adonen tard, perquè si s'haguessin adonat abans, si haguessin tengut aquesta perspectiva, no s'haurien fet aquestes actuacions sobre el territori que s'han fet, actuacions que són autèntiques barbaritats, de colonització del litoral, amb un evident perjudici per a la mateixa indústria turística. És a dir, tens platges d'on se'n va l'arena, tens aigües contaminades i amb problemes de proliferació d'algues, fons marins que no es veuen, però que segurament estan alterats, que són una bomba de rellotgeria que en un moment donat et poden donar greus problemes a l'aigua. Crec que val més tard que mai, però consider que ens hem adonat una mica tard.

Ara bé, sempre es poden fer polítiques de rectificació, que no sé com funcionarien. És clar que tornar a la situació en què érem abans, la Mallorca de fa quinze, vint o trenta anys, és impossible. El que passa és que s'ha de procurar conservar el que tenim i intentar recuperar progressivament el que està alterat. I això implica investigació sobre les aigües del litoral, investigació sobre zones degradades.

-Algunes iniciatives que compten amb el suport dels empresaris, com ara la Targeta Verda, què li semblen com a gest vers un compromís social ambiental i de sostenibilitat?

-No sé si és una iniciativa òptima, tampoc no crec que solucioni els problemes ambientals. Ara, sí li diré que qualsevol cosa que es faci és positiva. No crec que amb la Targeta Verda es pugui fer molta de cosa però, bé, si com a mínim hi ha aquesta voluntat, això està bé.

Codi de conducta ambiental

Compromís de la UIB amb el medi ambient

(Aprovat pel Claustre de la Universitat de les Illes Balears el desembre del 1997)

La Universitat de les Illes Balears, conscient de la seva responsabilitat en el manteniment d'un medi ambient adient al desenvolupament de la persona, conscient de l'efecte multiplicador dels seus actes com a mirall de la societat i difusora de coneixements i valors, conscient de les repercussions negatives que el seu funcionament pot tenir sobre el medi ambient, i conscient que la preservació del medi ambient s'aconsegueix a través d'una ètica ambiental solidària amb tots els pobles del món, mitjançant la cultura de l'austeritat, evitant l'ús banal dels recursos, i mitjançant la conservació dels hàbitats naturals, declara el seu compromís amb la conservació del medi ambient, i per això creu necessària l'adopció d'un codi de conducta ambiental, el qual es concreta en els punts següents:

1. Promoure la responsabilitat individual i col·lectiva de la comunitat universitària envers la conservació del medi ambient, i posar al seu abast la formació necessària per poder desenvolupar les seves activitats i professions, actuals i futures, d'una forma coherent amb la conservació de la natura.
2. Garantir que les activitats que es desenvolupen a la UIB siguin respectuoses amb el medi ambient, minimitzant els efectes que el pertorbin, tot integrant política i gestió ambiental en cadascun dels àmbits de la Universitat, de forma que el funcionament de la UIB pugui ser model de gestió i pràctiques ambientalment correctes.
3. Proporcionar unes condicions de treball segures i saludables per a tota la comunitat universitària.
4. Conservar els hàbitats naturals, la flora i la fauna en el marc del campus, i promoure i donar suport a accions per a la protecció de la naturalesa que es desenvolupin tant a escala local com global.
5. Minimitzar i optimitzar el consum d'energia i substituir, on sigui possible, energies fòssils per renovables. Així mateix, reduir la contribució de la UIB als problemes ambientals globals, com són els derivats de les emissions de CO₂ i d'altres gasos responsables de l'efecte hivernacle i del forat de la capa d'ozó.
6. Promoure la minimització del consum de recursos, mitjançant polítiques serioses d'estalvi, i afavorir l'ús de materials reutilitzables, ecològics, reciclats i els etiquetats amb el segell de comerç just i solidari.
7. Minimitzar el consum d'aigua, adoptant polítiques d'estalvi i de reutilització en les pròpies instal·lacions.
8. Evitar l'ús innecessari de productes químics i radioactius, limitar la seva aplicació als nivells imprescindibles i prendre totes les mesures necessàries perquè el seu ús no suposi un risc per a la salut pública i dels ecosistemes.
9. Evitar l'ús innecessari d'animals d'experimentació i estalviar-los el sofriment innecessari.
10. Desenvolupar una gestió eficient dels residus, de forma que se'n generi el mínim volum i que la seva eliminació es faci de forma segura i adequada.
11. Afavorir el transport públic i un millor ús del privat, promovent actuacions per facilitar els desplaçaments dels vianants, l'ús de la bicicleta i l'accessibilitat als disminuïts.
12. Promoure que la comunitat universitària sigui conscient, i actui conscientment, sobre els riscos inherents a la investigació. Al mateix temps, fomentar la investigació sobre temes que afecten directament i indirectament el medi ambient.

Què és ser un bon empresari, què significa ser una bona empresa avui en dia? Crear una activitat, mantenir uns llocs de treball, obtenir uns beneficis, complir les lleis laborals i fiscals, intentar superar tots els obstacles que presenten els mercats? Per a molts, aconseguir tots aquests extrems ja basta i sobra, ja suposa un esforç més que considerable. Però per a

El temps s'esgota

Constanza Forteza

altres, per als qui observen preocupats un món ple de desequilibris socials on l'obtenció de recursos bàsics es converteix en una lluita comercial sense ordre ni fre, ser empresari també significa mirar cap endavant i relacionar clarament la pròpia supervivència amb la de l'entorn, el social i el de la naturalesa. Bernat Vicens, titular d'una empresa de fusteria que du el seu nom, ha triat treballar d'una manera diferent. Diferent perquè obeeix a una opció basada en les conviccions personals però, sobretot, en una reflexió clarament professional sobre el comportament empresarial.

den explotar els boscos d'una manera salvatge. Estam davant un tema delicat, les qüestions relatives al medi ambient tenen a veure amb el nostre futur; i no amb el futur a mitjan o llarg termini sinó ben a curt termini. Això ens va dur a optar, a especificar formes concretes d'obtenir la fusta per la via de la gestió sostenible. Quatre anys enrere començarem aquesta manera de treballar i ara, des de fa uns mesos, hem arribat al reconeixement formal, oficial, a un reconeixement que certifica com feim les coses.

CADENA DE CUSTÒDIA

-Què significa haver arribat a un punt formal de reconeixement?

-Com es gestiona una empresa de fusteria de manera responsable amb relació als recursos forestals?

-Fa uns anys, un parell, decidírem adoptar una nova línia per a l'empresa. En principi, perquè tant el meu soci com el meu fill i jo mateix tenim una sensibilitat -no sensible-ria- cap a una sèrie de temes. Per exemple, amb relació a la sostenibilitat, al medi ambient. Nosaltres, com a fusteria que som, tenim una primera matèria que no és un producte de laboratori, sinó que és un producte natural. I

la realitat és que, tal i com estan les coses, la fusta és un producte del qual s'ha de tenir cura, entre d'altres raons perquè és el nostre futur. És que, des d'un punt de vista fins i tot egoista, consider que si no som nosaltres els que mirem pel futur de la fusta,

si no som nosaltres que la defensem..., llavors, qui la defensarà?

Jo no sé si som o no ecologistes, però del que sí n'estic convençut és que la fusta s'ha de preservar. Ja no es po-

-Vol dir que hem obtingut un segell de certificació forestal. Són uns segells que existeixen a tot el món, tot i que aquí pràcticament no es coneixien i tampoc, en línies generals, a la resta d'Espanya. Són uns segells, que en el nostre cas tenen la base d'expedició a Mèxic. Es diuen FSC (Forestal Stewardship Council) i tenen com a absoluta raó de ser el que s'anomena "cadena de custòdia". I aquesta expressió significa que la fusta, des que s'extreu del bosc fins que arriba a un domicili o a qualsevol altre lloc en forma de moble o d'equipament, du una assegurança que ha estat tractada de manera sostenible. I no només això, sinó que també s'ha tractat amb criteris socials, és a dir, que en tot el procés no hi ha hagut explotació humana en el treball fet en els boscos o en els processos d'elaboració. Lògicament, es tracta d'una manera de treballar sobre la qual ens hem assegurat la rendibilitat, perquè es tracta d'aplicar criteris sostenibles que, a la vegada, permetin una suficiència en termes de rendibilitat. Curiosament, aquest segell du totes les benediccions de grups ecologistes com ADENA i de tota una relació d'entitats conservacionistes completament serioses de tot el món. També s'ha de dir que hi ha altres tipus de segells, però

Bernat Vicens Vich és el propietari de la Fusteria Vicens. President de la Federació Fusta i Suro de les Illes Balears i president de Justícia i Pau.

aquest, si més no per a nosaltres, és el que més s'identifica amb els criteris més absoluts de respecte mediambiental.

-I qui avalua tots aquests extrems?

-Aquest segell només s'atorga després d'haver passat un procés d'adaptació previ, referent a la pròpia fabricació. Una vegada comprovat que et dotes i fabriques, segons criteris mediambientals, hi ha una sèrie d'entitats internacionals, radicades a cada país, que el certifiquen. Has de demostrar que has comprat la fusta a empreses que la tracten amb respecte als boscos. S'asseguren que has mantingut la cadena de custòdia, és a dir, des del mateix punt d'origen, un bosc - on s'efectua un cens d'hectàrees marcades dins les quals es permet l'explotació - , fins a la mateixa manera de talar els arbres -amb uns determinats criteris- tot passant pels magatzems de distribució, que també han de tenir la marca, el segell certificador i que no poden mesclar els paquets de fusta segellats amb l'FSC amb els altres. Per posar un exemple, nosaltres, com a Fusteria Vicens, anam a magatzems d'aquí, sigui a Vargas, a Cinsa, per comprar. I ens han de demostrar que la fusta que ens venen està certificada. Després, nosaltres, quan venem aquesta fusta per a una casa o una empresa podem certificar que aquest immoble està fet amb fusta FSC. Evidentment, tot això se certifica, es verifica periòdicament, cada any, a través d'una auditoria.

-I aquesta és una iniciativa aïllada o ja és compartida per altres empreses?

-Inicialment, començarem tres empreses, les tres de Mallorca. Nosaltres, la fusteria Font a Pollença i una altra fusteria de Manacor, Riera. Poc temps després, també s'integraren a aquest sistema uns magatzems de fusta, Vargas, Cinsa i Mundiflores. I aquestes sis empreses hem estat les pioneres, aquí i a tota Espanya. Perquè, en total i en un primer moment, hi érem implicats un grup de vint-i-una empreses a tota Espanya, les sis d'aquí a més d'altres quinze repartides pel país. Ara com ara, em sembla que n'hi ha un parell més que s'han sumat, un magatzem de Consell i altres.

COSTOS I BENEFICIS

-Vostès han fet en algun moment un càlcul dels beneficis -o de les pèrdues- que suposa incorporar aquest sistema?

- Bé, vegem... És cert que la fusta tractada d'acord amb els criteris FSC du uns costos una mica més elevats. El preu de la fusta se'n va a un preu un 1,5 o un 2% - posem, com a màxim, un 3%- superior al de la fusta normal. Clar que tot depèn de si parlem de pi o de, per exemple, fustes tropicals. Però aquest cost complementari del 3% -que, al final, efectivament, són doblers- ve compensat per una mentalització progressiva, lenta però progressiva, dels que actuen com a prescriptors, és a dir, arquitectes, aparelladors, enginyers..., que, finalment, ha arribat al consumidor. Perquè no fa ni un any que aquí ningú no sabia què era això. I, en canvi, avui ja tenim gent que ens ve a demanar dos pressupost, un per fer aquesta casa amb fusta FSC i un segon amb fusta normal. Això era impensable fa un temps, era absolutament desconegut. En qualsevol cas, som molt conscients que aquesta és una feina a llarg termini. Aquests primers anys no tendrem

una gran demanda, però aquesta és una fruita que ha de caure. Quan s'estengui la mentalitat i la consciència sobre el fet que la fusta és un recurs que, amb el temps, es convertirà en un bé escàs, la gent es començarà a demanar com ha d'actuar. I bé, nosaltres ens dedicam molt a pensar en aquest problema per intentar donar solucions. I les presentam tot argumentant que aquesta és una manera molt adient i molt noble de fer les coses.

-Segons algunes enquestes, un 36% de les empreses pensen que aquests temes relatius a la responsabilitat social empresarial o relacionats amb el respecte al medi ambient, són, al cap i a la fi, inversions en màrqueting. Hi ha el perill que totes aquestes qüestions acabin convertint-se en una estricta preocupació per la imatge?

-Sí, evidentment, aquest perill hi és. I, a més, és cert. Realment es dona aquesta actitud. Però, és clar, en el tema de la fusta certificada hi ha poques possibilitats de caure en aquest perill, perquè o està certificada o no hi està.

Un pot presumir que té aquest segell, però, fins ara, tenir-lo a mi m'ha duit més despeses que no altra cosa. Perquè parlem d'una inversió. Des del meu punt de vista, una inversió de futur, una adaptació a com seran les coses molt prest per a tots. Ara bé, és lògic que jo faci servir una qualificació que m'han atorgat. Si jo tenc aquest segell, vull presumir, el vull publicitar. Però el cas és que en un tema tan tangible com la fusta no

hi ha volta de full, no puc enganyar ningú. Ara, en altres temes més intangibles, sí que hi pot haver la temptació, el perill, d'usar tots aquests temes com una mera operació de prestigi. Per exemple, quan es parla de responsabilitat social empresarial, un tema que és més eteri, que es pot manipular més. Però la fusta certificada és avui en dia una absoluta urgència, això per no dir que és un tema d'emergència. Sobretot, si parlem de fustes procedents dels països tropicals. Perquè la fusta que ve certificada dels països nòrdics, del Canadà o dels Estats Units..., bé, no deixa de ser més habitual, perquè en aquests països ja fa temps que treballen amb bones maneres. A aquests estats ja hi ha una cultura bastant estesa de respecte als boscos. Dels Estats Units, o de Suècia, ens ve una fusta blanca, fustes d'abet, de pi, roure..., i per cada arbre que tallen n'han de sembrar dos o tres, aquestes són les proporcions. I això es tradueix que, en aquests països la massa forestal no només no disminueix sinó que augmenta. Però aquests tipus de fusta no són els més cotitzats, les més valorades són les fustes tropicals, les d'arbres nobles. I aquí sí que estam davant un veritable desastre.

-Precisament, no fa molt, els diaris parlaren de la fusta emprada en l'ampliació del Museo Reina Sofía de Madrid, que era fusta tropical procedent d'explotacions fora de qualsevol control.

-Sí, ho vaig llegir. I si això és així, i ho deu ser, perquè Greenpeace és una organització bastant seriosa quan parla d'aquests temes, doncs, és una vergonya. És una vergonya que la fusta que s'ha emprat per a aquestes instal·lacions provengui de tals il·legals.

"El consumidor ha de saber que, a l'hora de comprar una fusta noble, una fusta tropical, ha d'anar alerta perquè és molt probable que vengui d'una tala il·legal"

hi compten tots aquests factors i totes les certificacions i segells que han obtingut.

-En principi vull, destacar que, com a responsabilitat social empresarial, jo entenc una manera d'actuar que significa superar tot el que està regulat com a preceptiu. No parlarem de responsabilitat social empresarial, per exemple, quan es tracta de pagar els impostos, cosa que se suposa que s'ha de fer. Tampoc no en parlarem quan es tracta de complir els pactes socials amb els treballadors, o quan es compleix la llei de riscos laborals. La responsabilitat social empresarial ho abraça tot, en cada cas, a cada empresa, d'acord amb el seu àmbit de feina. En el nostre cas, és una manera de voler fer participar la societat. Però no d'una manera teò-

rica o reduïda a la formalitat de les paraules, sinó tot concretant com repercutir en la societat els beneficis que, d'alguna manera, has rebut d'aquesta mateixa societat. I quan parlem de societat, de què parlem? Bé, dels sectors més dèbils, dels sectors més empobrits del món globalitzat on vivim. És més que fer acció social, és bastant més. Una acció social seria, per exemple, dedicar uns doblers al Tercer Món. O a un projecte social que es desenvolupi a Palma. En realitat, la responsabilitat social empresarial no té tanta relació amb el que faig amb els doblers sinó més aviat es tracta de veure com els he guanyat. Aquests beneficis que he obtingut, com els he guanyat? Si jo som capaç, davant la meua consciència i davant la societat, de poder dir: "miri, enguany he obtingut aquests beneficis i els he aconseguit d'aquesta manera, d'una manera noble". Al meu parer, això és responsabilitat social. Perquè per què serveix rentar-se la cara o la imatge pròpia donant uns doblers a determinades causes si aquests doblers s'han aconseguit de manera bruta?

TRANSPARÈNCIA

-I en la feina del dia a dia, en què es tradueix la responsabilitat social empresarial?

-Per poder ser seriosos i poder parlar de responsabilitat social empresarial hem de tenir un codi ètic. És aquí on la trobam quan ens referim al dia a dia. Què vol dir això? Significa que Fusteria Vicens, a partir d'uns paràmetres, a partir d'uns punts que es poden confrontar, ha fet un programa que es reflectirà, com si fos en un mirall, en temes mediambientals, en temes socials, en temes, fins i tot, de drets humans. Aquella empresa que té un codi ètic té, a continuació, un dia a dia en el qual funciona com a socialment responsable. I, em demanarà, com el poden demostrar? Bé, a través d'una transparència, per molt que, de vegades, ser transparents sigui molt dur. Una transparència davant els treballadors, davant els teus proveïdors i els teus clients. Però, sobretot, davant els teus treballadors. De manera que puguin estar satisfets, que puguin estar tranquils... o, si l'empresa travessa una crisi, que no ho estiguin perquè, precisament, coneixen el que passa. No vull dir que aquesta transparència hagi de ser del cent per cent..., però sí que hi hagi una política interna que tendeixi a mantenir les cartes a la vista. Lògicament,

SOSPITUSES FUSTES TROPICALS

-Quines són les fustes davant les quals un consumidor, a l'hora d'adquirir-les, ha d'anar més alerta?

-Jo, per començar, diria que qualsevol fusta tropical. Aquestes fustes vermelles, que, sobretot, provenen de l'Àfrica central. Conec molt bé tot el tema d'Àfrica i el problema és impressionant. També s'ha d'anar alerta amb la fusta que ve del Brasil, o amb fustes d'Àsia, d'Indonèsia. En el cas d'Àsia, hi ha una excepció, que és la de la

"El sistema actual de producció dona senyals clars d'esgotament. Els que tenim, com a empresaris, una responsabilitat hem de prendre una posició activa"

fusta de Birmània. Birmània és un país que té molta cura sobre l'explotació de teca, una fusta que, diríem, és la "crème de la crème". I bé, en aquest país fan les coses amb criteri, tot i que tampoc no es pot dir que siguin molt precisos, però, almenys, tenen uns criteris i els segueixen. Ara, si parlem de Camerun, Serra Lleona, Costa d'Ivori..., aquests països són un desastre. Sí, formalment et diuen que l'Estat ha donat

permís per tallar aquesta superfície, però, clar, tallen això i tot això altre i tot allò de més allà..., i hem de ser molt conscients que les fustes tropicals no es reproduïxen com les coníferes. Una fusta tropical, per fer-se grossa, gran i guapa, necessita cent anys o dos-cents. Cent anys com a mínim. I és cert que encara n'hi ha molta al món, però encara és més cert que n'hi ha un 40% menys que la que hi havia fa cinquanta anys. I a determinades zones de Brasil, un 80% menys. No són bromes. Pere Casaldàliga, aquest bisbe català que ha fet feina tota la vida amb els indígenes, contava que, a la zona del Mato Grosso on ha treballat, des del dia que ell va arribar fins avui que ja s'ha retirat ha desaparegut el 80% de la massa forestal de la zona. I, per fer-nos una idea basta indicar que el Mato Grosso ocupa una superfície més gran que la d'Espanya. Són testimoniatges terribles que et fan veure que aquí s'ha de posar fre.

-És d'imaginar que en la inclusió d'una empresa com la seva dins el sistema de responsabilitat social empresarial

aquí entra la casuística, perquè cada empresa és un món i no tothom pot assolir un grau igual de transparència, però, tant es val, sabem molt bé que ser transparents significa córrer riscos. I aquesta filosofia s'estendrà, estic segur.

-Amancio Ortega, el propietari d'Inditex, diu que, en el futur, cap empresa internacional, cotitzada o no en borsa, no podrà sobreviure sense un ambiciós programa de responsabilitat social empresarial.

-Etic completament d'acord, veig clarament que és un tema de futur. Ara, que ho digui aquest senyor i que ho digui jo no significa que encara no hagin de passar molts d'anys per arribar a aquest punt, perquè tenim una dreta social, aquí, a Mallorca, i a Espanya, que és reticent. I diria que també ho és una determinada esquerra. Però el cas és que tenim una dreta -i no parl de política sinó del món empresarial- que, en el nostre cas, estaria representada per la CAEB. I que consti que, dins la CAEB, hi ha persones i empresaris excel·lents, gent amb la qual tenc molt bones relacions. Però dins aquest món aglutinat dins la CAEB, aquestes coses no resulten gens simpàtiques, gens divertides. Perquè automàticament identifiquen aquestes qüestions amb augment de càrregues, amb opcions que no és que siguin més gravàmens però que -pensen- minvaran els beneficis..., en definitiva, que no volen ni sentir-ne parlar. Consideren que suportam una càrrega fiscal feixuga, una pressió procedent de les administracions molt pesada i, a continuació, s'associa la responsabilitat social empresarial amb més càrregues. No exactament fiscals, però sí càrregues. Però, al meu parer, és un error enfocar el tema des d'aquesta perspectiva. En realitat s'ha d'enfocar com un tema de futur, un tema, a més, que no és col·lateral a allò que és l'empresa sinó que està plenament relacionat amb l'empresa que vendrà. I, és cert, encara estam molt lluny que l'empresa funcioni d'acord amb els criteris de responsabilitat social empresarial, però també ho és que no ho estam tant com fa deu anys. I que això caigui com una fruita madura és una qüestió d'un parell d'anys. Ramon Jáuregui, que al meu parer és una de les persones més coneixedores d'aquest tema, ho diu clarament, diu que això arribarà, que caurà pel seu propi pes. Perquè ja no són només quatre romàntics que parlen d'aquestes coses, ja són una quantitat de persones considerable, persones amb una certa visió de futur. I, potser que aquí no, però a Espanya ja hi ha moltes empreses que són, en aquest sentit, exemplars. Grans empreses. Eroski, per citar-ne alguna, n'és un cas.

-Què és Eticentre?

-Eticentre és un grup d'empresaris, des de Deixalles fins a la Caixa Colònia, tot passant per la meua, Fusteria Vicens, o Camper.... Aquestes empreses tenen com a objectiu la responsabilitat social i l'ètica dins el món dels negocis. Això és el que ens uneix i ens dona raó de ser dins aquesta entitat. Tot avança, de fet, començarem tres empreses i en aquests moments ja som desset.

TOT AIXÒ CAURÀ COM A FRUITA MADURA

-No s'ha sentit alguna vegada una mica fart a l'hora de difondre aquests tipus de comportaments empresarials,

L'ètica no és un tema de bondat empresarial, és una qüestió de negocis

Bernat Vicens creà la seva empresa de fusteria i ebenisteria l'any 1963. L'any 2004 obtingué la certificació de qualitat d'AENOR (ISO 9001:2000) i, també, el certificat de subministrador FSC (Forest Steward Council), que acredita que la fusta que comercialitza prové de boscos ben gestionats. A la vegada, l'empresa que dirigeix treballa sota el sistema de Responsabilitat Social Empresarial, una vegada integrats voluntàriament en una formulació que objectiva la capacitat de l'empresa d'atendre requeriments ambientals i socials en el seu comportament com a negoci. Fusteria Vicens forma part també del grup d'empreses Eticentre, grup que demostra que la inclusió de criteris ètics en el funcionament de les empreses és una qüestió que va més enllà del voluntarisme, que no és un tema de bondat empresarial, sinó que es pot mesurar, que és pot quantificar, que és una matèria, fins i tot, lligada a les mateixes previsions d'èxit.

d'haver d'assolir les dificultats d'aquest model a l'empresa pròpia i, a la vegada, potser, de comprovar que no el consideren realista?

-Bé, en primer lloc, jo he de dir que a mi, per exemple dins la CAEB, em respecten molt. Perquè saben que la meua actuació és completament professional, que som un empresari. És clar, de vegades et canses un poc, perquè és freqüent no trobar ni la més mínima sensibilitat cap a aquestes coses. I sovint et trobes parlant d'aquest tema a un auditori que no el vol sentir ni en broma. Però també he de dir que, en altres ocasions, la situació és la contrària, la d'estar davant una gran receptivitat i interès. Però, què he de dir, això forma part de la tasca prèvia que sempre s'ha de fer en els canvis de cultura empresarial. A més, aquí la qüestió no és si som molts o si som pocs, la qüestió és que, aquells que hi som, n'estam convençuts. I per això feim coses, per una raó de convicció. Estam plenament convençuts, cadascun en el seu redol, que així com van ara les coses, no va bé. Tal com va el món..., això no funciona. I no parl en termes de pèrdues i beneficis, sinó que el món és, de cada vegada més, una olla de caragols. I, per tant, aquells que comptem amb una certa responsabilitat -sigui com a empresaris, com a polítics, com a membres d'ONG o el que sigui- no tenim més remei que prendre una actitud activa. Al cap i a la fi, no feim més que constatar que el món, el sistema actual de producció, dona senyals clars d'esgotament. Si tots els països del Primer Món -no tot el món, només els països que formen el primer- féssim el mateix consum que fan els Estats Units, en quaranta anys s'hauria acabat, no ja el petroli, que és clar que s'acaba, sinó la fusta, els béns d'origen natural..., fins i tot l'aigua. I això no és ser apocalíptic, és tenir coneixement sobre què passa. I dir que un altre món és possible no té res d'utopia. No només és possible, sinó que és necessari. I, a més, urgent, perquè s'esgota el temps.

"Jo no sé si nosaltres som o no som ecologistes, el que sí sé és que la fusta s'ha de preservar"

Entrevista a Antoni Pons, gerent de la Fundació Deixalles

Empresa: canvi de mentalitat

Magdalena Cortés

La Fundació Deixalles va néixer fa dinou anys, amb el suport del Bisbat de Mallorca i de la PIMEM, amb un clar compromís social. El seu principal objectiu era, i és, la reinserció social i laboral de persones desfavorides. Una tasca que es du a terme a través de la manipulació i recuperació de residus. Amb el pas dels anys, Deixalles ha treballat perquè aquest compromís social sigui assumit també per les empreses de les Illes. El gerent de Deixalles, Antoni Pons, valora positivament la resposta rebuda i destaca, a més, la sensibilitat social, i també ambiental, que han demostrat tant les empreses, com l'Administració. En aquest sentit, assenyala que, ajuntaments i Consell de Mallorca han inclòs la contractació de persones socialment desfavorides com una condició més a complir per les empreses subcontractades per a la recollida de residus. Per un altre costat, la Xarxa d'Economia Solidaria de Balears (Reas) i la creació d'Eticentre són, per a Pons, senyal que a les Illes ja existeix un cos d'empreses i entitats, que en total sumen més de mil treballadors, compromeses socialment i ambientalment amb el seu entorn. El repte és, al seu parer, com fer visible aquest compromís a la societat i, a més, com aconseguir que s'estengui a més empreses. Per això, diu, és necessari un canvi dins l'empresa, però també un canvi social i de mentalitat que comença pels ciutadans.

-Fins on arriba la responsabilitat d'una empresa amb la societat?

De cada vegada està més qüestionat que l'empresa no més sigui un instrument generador de beneficis i, en canvi, sorgeix una nova imatge de l'empresa compromesa, no només en el seu funcionament intern, sinó també dins d'un context social amb la comunitat on s'ubica.

Els problemes avui són socials i són ambientals. Tota activitat produeix una degradació des d'un punt de vista ambiental, a la qual hem de cercar solució des d'un punt de vista socialment responsable. Després, crec que les empreses han de tenir quotes de resolució de la problemàtica social, la pobresa, la dona... hi ha tot un món que anomenam Quart Món del qual l'empresa també n'és responsable i hi ha d'intervenir. La responsabilitat social també és això. L'economia és un element bastant fonamental en les dinàmiques de la nostra història i serà difícil fer una societat una mica més justa des del punt de vista ambiental i social, si no aconseguim que el món empresarial es comprometi amb aquest repte.

-De totes les tasques que desenvolupa Deixalles, quin és l'eix que té més pes?

L'eix amb més pes i l'objectiu fonamental és la inserció laboral. La fundació va néixer amb un caràcter social, encara que després, al llarg del temps, el tema mediambiental, sobretot el treball amb el tema de residus, ha fet que desenvolupem una altra sensibilitat molt forta que és la mediambiental. Jo crec que ara és difícil separar dins Deixalles aquests dos eixos: l'ambiental i el social.

En el tema social és important destacar que parlem de 130 o 140 persones que constantment fan processos d'inserció, i que molta d'aquesta gent després acaba dins Deixalles com un treballador normal, amb contracte laboral. A finals de juliol, Deixalles tenia en plantilla a 230 treballadors, dels quals més del 57% provenia de sectors socialment desfavorits. La plantilla ha crescut molt els darrers quatre o cinc anys i bàsicament ha estat un creixement procedent de sectors socialment desfavorits.

-Com combina Deixalles el compromís social i ambiental amb la necessitat de ser econòmicament rendible?

Nosaltres a nivell ambiental i a nivell social procuram ar-

Antoni Pons Cañellas va néixer a Lloseta l'any 1944. Va estudiar alguns cursos d'econòmiques a Barcelona, així com comptabilitat i administració. Ha fet feina a l'hoteleria com a administratiu. Es va traslladar a Andalusia, també com a treballador d'hoteleria, des d'on l'any 1980 va ser coordinador del Congrés de Cultura Andalusia. A Còrdova va participar en una experiència de reciclatge i inserció laboral, "una espècie de Deixalles, que va fracassar". També ha fet feina d'ajudant a un despatx d'advocats. A través de la PIMEM va entrar a Deixalles com a gerent fa dinou anys, tot coincidint amb la seva creació. Durant deu anys ha estat president de Reas estatal. Actualment continua com a gerent de Deixalles, i és també president de Reas-Balears. A més, forma part del comitè ètic de Caixa Colònia i fa feines de connexió de totes les experiències de banca ètica a l'Estat espanyol.

No a qualsevol preu

"És just que jo com a accionista a la teva empresa guanyi dos milions d'euros i que això sigui gràcies a la degradació ambiental? És just que jo guanyi més gràcies a la degradació social d'uns nins a l'Índia? Jo crec que això no és just. És just que jo guanyi? Pot ser just". Per a Antoni Pons és inqüestionable que una empresa sempre ha de ser rendible. Fins i tot a Deixalles, que és una fundació sense ànim de lucre, li han de sortir els comptes a final d'any. És una condició imprescindible per poder mantenir la seva activitat. El debat, per a Pons, se centra en determinar quins nivells de benefici ha de tenir una empresa i com es reparteixen aquests beneficis. "El problema no és la rendibilitat, sinó el repartiment just o no just dels beneficis de l'empresa, i també com s'ha guanyat i d'on procedeix aquest benefici", diu Pons.

La proposta passa per un canvi de mentalitat, que inclou una nova manera de comptabilitzar el benefici empresarial, tot tenint en compte no només els costos econòmics, sinó també els socials i els ambientals.

ribar a acords amb els ajuntaments i administracions perquè incloguin clàusules de tipus social. Això ens permet, per exemple, que un ajuntament que treu a concurs la recollida dels voluminosos, pugui decidir que ho fa directament amb Deixalles, perquè nosaltres afegim un suplement social que no donen les altres empreses.

Fa tres anys, quan es va fer el concurs de la recollida selectiva de tots els contenidors d'aquesta illa, el Consell de Mallorca sabia que nosaltres no ens hi presentaríem, però va posar una clàusula per establir

que totes les empreses que s'hi presentassin havien de tenir un plus de contractació de treballadors procedents de sectors socialment desfavorits. Això va obligar totes les empreses que es varen presentar a venir a Deixalles, i a comprometre's per escrit a contractar personal nostre. I algunes empreses han complert, en concret ho han fet quatre. Crec que és important aquest context de vinculació, d'interrelació, de comprensió que s'ha arribat a constituir a la societat mallorquina. En medi ambient, i sobretot en el tema de residus, les empreses i les administracions han de treballar en la mesura de les seves possibilitats tot tenint en compte que aquesta pot ser una activitat que permeti la inserció laboral de sectors desfavorits.

-Així, la filosofia de Deixalles s'ha estès dins l'àmbit empresarial.

Intentam que tant la branca social com l'ambiental tenguin repercussions concretes i específiques dins del món empresarial. Per exemple, hem donat suport a dues iniciatives molt importants: la Xarxa d'Economia Solidària de Balears (Reas) i l'Eticentre, que hem constituït conjuntament amb altres entitats, on hi hem agrupat tota una sèrie d'empreses, des de Fusteria Vicens, la fundació de Camper, etc., perquè treballin la responsabilitat social. Lògicament la responsabilitat social, és social i ambiental.

"Hi ha tot un món que anomenam Quart Món, del qual l'empresa també n'és responsable i hi ha d'intervenir"

COL-LABORACIÓ ENTRE DEIXALLES I EL TEIXIT EMPRESARIAL

-Quin tipus d'implicació ha tengut l'Associació de la Petita i Mitjana Empresa de Mallorca (PIMEM) en el projecte de Deixalles?

La PIMEM ofereix a Deixalles suport en la gestió econòmica. En els primers anys va ser bastant important, però ara ho és menys perquè amb 240 treballadors repartits entre Palma, Felanitx, Calvià, Capdepera, Sóller i Eivissa, hem hagut de construir una estructura pròpia. Tenim un problema de gran dispersió territorial, i per això l'estructura administrativa ha de ser forta i ha d'estar ben centralitzada. A la PIMEM hem tengut un gran suport, però hem hagut de fer relacions amb les empreses. Per això hem posat una persona que és un comercial que "ven" a les empreses el producte de l'ocupació de sectors desfavorits. Hi ha empreses que col·laboren, la majoria supòs que són de PIMEM, però altres no ho són. Bàsicament, rebem suport de les empreses que, d'una forma o altra, ens ajuden a ocupar persones provinents dels nostres tallers d'inserció, però també totes les que ens envien els centres socials dels ajuntaments i els consells. Enguany hem visitat més de noranta empreses i devers trenta-cinc ens han col·locat gent, hem sumat en total més de 500 persones empleades. Parlem d'una experiència que es desenvolupa a Palma, però tenim un comercial d'aquestes característiques a cada una de les nostres delegacions.

-Com valora la implicació de les empreses de les Illes en qüestions socials i ambientals?

"Aquesta responsabilitat que exigim a les empreses serà molt forta quan la tinguem assumida com a consumidors"

Lògicament, com en totes les coses sempre hi haurà oportunitats, sempre hi ha gent que fa les coses més per màrqueting que per altra cosa, però jo crec que sí que hi ha una necessitat de l'empresa, sigui per màrqueting, sigui per convenciment. L'empresa avui ha de canviar, tant des d'un punt de vista social, com des d'un punt de vista ambiental.

Per altra banda, crec que és important destacar que a la nostra societat hi ha una sensibilitat general que afecta les administracions, en aquest cas el Consell Insular de Mallorca, i el món empresarial, concretament és el cas de Tirme i Mac Insular. Això es reflecteix en els plans directors de l'illa, tant pel que fa a la recollida selectiva com en el tema dels enderroc, que estableixen que al marge de qui guanyi el concurs, s'han de tenir en compte les entitats que al llarg d'anys hagin treballat el tema social i ambiental. Aquesta és una expressió d'una sensibilitat dins del cos polític, i això no es troba a tots els plans directors d'altres comunitats autònomes, ni prop fer-hi! Això ens ha possibilitat que Tirme i Mac Insular ens subcontractin serveis i que sigui una font d'inserció laboral per a la gent que acaba el procés de Deixalles. He d'agrair, a més, que aquestes empreses hagin tengut amb nosaltres un comportament molt positiu, per exemple, han pagat hores de formació que feim nosaltres com si fossin hores laborals. No només feim un treball productiu, sinó que tenim uns

costos socials afegits que aquestes empreses assumeixen.

-De quin tipus d'empreses heu obtingut més resposta?

Les empreses com les que he anomenat, Mac Insular i Tirme, com a empreses que executen un pla plantejat des d'un punt de vista polític, intenten dur tota aquesta línia de responsabilitat social. En el sector de la construcció, l'empresa Fèlix Pons ha tret també tot un sistema de qualitat, tant des del punt de vista social com ambiental, que és un dels únics que hi ha a tot l'Estat. Tots els projectes que hi ha dins l'Eticentre també, ja que les empreses que formen part d'Eticentre assumeixen voluntàriament uns compromisos de millora. A Mallorca, només els centres que som dins la Xarxa d'Economia Solidària, que seguim els criteris de la Carta de l'Economia Solidària, sumen més de mil treballadors. Formam un cos petit, però que creix, i crec que té efectes multiplicadors. Jo estic esperançant en aquest terreny, sempre que l'esperança vagi més enllà de cinquanta o seixanta anys. Els resultats jo no els veuré.

COMPROMÍS SOCIAL I AMBIENTAL DE LES EMPRESES

-En quin aspecte hi ha més conscienciació empresarial, en el social o en l'ambiental?

Jo crec que l'ambiental està més avançat, perquè cometre una determinada actuació pot ser sancionat. En canvi, si no admets a la teva empresa un aturat o un desfavorit ningú no et sancionarà, i per tant és més fàcil no fer-ho. Partim de la base que tothom ha de complir la llei, per tant jo crec que la transformació és a partir d'aquí. A més, seria una mica il·lògic que tenguéssim empresaris i empreses que viuen a un món on no els arriba la informació sobre què passa ambientalment i socialment. L'empresa no pot viure al marge perquè n'és receptora i també, de vegades, productora d'aquests problemes.

Trob que el repte que tenim és fer veure que el nostre teixit empresarial, on predomina la petita i mitjana empresa, forma cos, no només per defensar els seus interessos, sinó un cos promès amb la nostra societat i amb capacitat per intervenir en la resolució dels problemes de la nostra societat. Perquè jo crec que n'hi ha que ho fan, el problema és com ho demostram, com ho feim visible. Com feim una fotografia del que existeix i, a la vegada, intentam que aquesta foto s'estengui més. Alguna vegada relacionat tot això amb el tema de la banca ètica. Fa quatre anys, cinc, sis, set, o vuit, parlaves de banca ètica, fins i tot a nivell europeu, i semblava que parlaves d'un fantasma, i avui les organitzacions agrupades a nivell europeu són més de trenta. Aquestes són petites batalles que hem guanyat dins aquesta societat en la qual la necessitat de constituir un món més sostenible, de cada vegada és patrimoni més ampli de tots els sectors socials, i dins d'ells, lògicament, l'empresarial.

-Aquest procés de canvi empresarial, s'ha de fer necessàriament de manera col·lectiva?

Amb aquestes qüestions nosaltres el que intentam una mica és agrupar. No volem agrupar pel concepte de petita o gran empresa, sinó que ho volem fer pel caràcter de la responsabilitat, que és més complicat que fer-ho des d'un

són analitzats des d'una certa perspectiva històrica, veiem que fa deu anys això no hi era. El que ara tenim és petit per impulsar un canvi social a curt termini, però a llarg termini, sí que és possible. Tot això si ens dóna temps, que això és un altre tema i una altra complicació. Crec que avança més la degradació que les possibilitats de canvi per mitigar aquesta degradació. Des d'un punt de vista ambiental, si llegim els informes anuals del Worldwatch Institute veiem que no és que precisament anem millor cada any, anam una miqueta molt pitjor.

punt de vista purament sectorial o sindical. També és molt important que l'ordenament jurídic acompanyi en tot aquest procés. En aquest sentit, des d'un punt de vista jurídic, no parlem encara de lleis, sinó de normes aconsellables. Després, jo crec que aquí els que tenim molt a dir i molt a fer som els ciutadans i les ciutadanes.

-Quina força tenim els ciutadans en l'àmbit de la responsabilitat social de les empreses?

Realment hi ha grans multinacionals que han hagut de fer canvis en la seva forma de producció per la pressió dels consumidors amb relació als seus productes. Però també és veritat que avui la força dels consumidors encara és molt fluixa. Es mouen davant un escàndol una miqueta gros, però encara no hi ha un comportament responsable del consum molt treballat. Jo crec que aquesta responsabilitat que exigim a les empreses serà molt forta quan la tinguem assumida com a consumidors. Mentrestant, alguna vegada no sé si està més assumida a les empreses que entre els consumidors. La veritat és que moltes de vegades el nostre concepte és cercar els productes més barats sense mesurar realment quin valor tenen. Parl, per exemple, del comerç just que creix, però que no deixa de ser un espai petit. En darrera instància jo crec que també parlem d'una transformació molt forta dins la societat.

-Parlem també d'una altra economia, o d'un altre concepte d'empresa, que evoluciona d'una manera molt lenta.

Sí. Hem de pensar que el sistema que tenim avui s'ha construït al llarg de 250 anys. Durant aquests 250 anys no només s'ha creat un sistema econòmic, sinó també cultural, en el qual estam tots ubicats. Hem nascut en aquesta societat i hem hagut de mamar els conceptes culturals d'aquesta societat, que són fruit també, encara que no només, del sistema econòmic. I això ens marca, encara que a uns més i a altres menys. El canvi haurà de ser fort. En aquest sentit crec que és on el canvi és una mica "esperançador", perquè veig factors petits que, si

-Quins canvis es planteja Deixalles en el futur?

Un dels reptes més immediats que tenim és la nostra tasca amb enderrocs i residus voluminosos que posarem en marxa entre febrer i març. Dins del nou Pla director de residus, Deixalles tindrà una funcionalitat molt concreta que és la recuperació de voluminosos de tota l'illa. Això ens produeix dos reptes molt forts: assolir una gran capacitat de reutilitzar, i també una operativa de reutilització des d'un punt de vista econòmic. Per exemple, hem de crear un protocol per determinar si una rentadora pot ser arreglada i reutilitzada, o si és millor cercar-li una altra sortida ambiental. Aquest és el repte més gros que tenim per d'aquí a sis mesos: saber quina capacitat de reutilització tenim, a més d'educar la gent, i no exclusivament els ciutadans sinó també els que fan la recollida, perquè els voluminosos s'entenguin com un producte amb possibilitat de reutilització.

-Quina serà la funció de Deixalles en la recollida de voluminosos?

La recollida dels voluminosos la continuaran fent els ajuntaments, que duran tot el que recullin a unes estacions de transferència on es farà la primera selecció. Segurament en aquestes estacions de transferència hi haurà treballadors de Deixalles que triaran els residus que es poden arreglar i reutilitzar. Volem anar a poc a poc perquè no es tracta d'arreglar cinquanta geleres si no tenim on vendre-les. Totes aquestes coses les podem fer perquè l'Administració i aquestes empreses que he anomenat han tengut sensibilitat per fer-ho.

Una altra de les coses que tenim moltes ganes d'intentar és obrir experiències de comerç just, sobretot a pobles on hi som ja com a delegació. Aquests serien una mica els reptes de cara a l'exterior, a més d'unificar una imatge de Deixalles, sobretot, com un instrument de reutilització.

"Més del 57% dels treballadors de Deixalles prové de sectors socialment desfavorits"

Entrevista a José Antonio Caldés, gerent de Deployment Palma

El medi ambient està de moda

Magdalena Huguet

Apostar per qualitat i medi ambient està de moda. Els estudis demostren que a l'hora de comprar, de cada vegada hi ha més consumidors que prefereixen els productes d'empreses socialment responsables. Tenir un certificat de qualitat o de medi ambient potser sigui una moda, però també una necessitat. L'Administració els reclama per poder participar en els concursos públics i moltes empreses estrangeres que s'instal·len a les Illes els reclamen als seus proveïdors per fer-hi feina. La consultora Deployment cada dia convenç noves empreses perquè apliquin la ISO 9000, que parla de qualitat, i la 14 001, de medi ambient. L'argument amb què batallen és més que clar: "al segle XXI el model de gestió empresarial que dominarà serà el més eficient econòmicament però sobretot el que tenguí més legitimitat moral i més acceptació social".

-Les empreses que volen aconseguir aquest certificat de medi ambient, ho fan per conscienciació o per màrqueting?

Les empreses vénen primer per mimetisme. Veuen que al seu sector es fa i per tant, elles també es troben en la necessitat de fer-ho. Aquesta és la primera característica i després ho fan perquè es troben que en els concursos públics de l'Administració comença a ser una exigència per poder participar-hi. A vegades els valoren tenir aquests certificats amb gratificacions de punts als concursos, però també de cada vegada més es posa com a requisit de participació. A més, les multinacionals o les organitzacions grans que fa temps que les apliquen, ja han començat

a demanar-les als seus proveïdors. Aena, per exemple, és una organització que fa feina amb ISO 14001 i tot i que no és cent per cent oficial, tothom que fa feina amb ells sap que d'aquí a poc temps, com a condició per fer-hi feina, Aena exigirà als seus proveïdors que també l'apliquin. Així i tot també ho fa per màrqueting, perquè és un element de venda. Una empresa, per exemple, planteja l'estratègia d'introduir-se al mercat alemany, llavors pensa que si es ven amb el certificat de qualitat i ho pot destacar a la seva publicitat, pot tenir una millor acollida.

-Vol dir que tenir un segell de qualitat, en part, també és una forma d'estar de moda?

Nosaltres hem comprovat que els darrers estudis que s'han fet sobre responsabilitat social demostren que la gent ja compra productes o compra empreses tot fixant-se en si aquella empresa és socialment responsable. Fa deu anys ningú no s'ho plantejava. Els clients cerquen empreses amb les quals es puguin sentir identificades en el seu comportament ètic i castiguen les que no en tenen. Això passa ara i de cada vegada anirà a més. Les empreses ho aprenen aviat. Basta mirar una xifra, en quatre anys a Balears s'ha quadruplicat el nombre d'empreses que reclamen certificats mediambientals i de qualitat. I aquest increment ha fet que, només en medi ambient, hi hagi

certificades devers 300 organitzacions. Les empreses es mouen per modes i ara la qualitat està de moda i el medi ambient és el complement ideal.

LES CONSTRUCTORES

-Un dels seus principals clients són les constructors.

Sobretot vénen les constructors petites que són les que han de fer els esforços més grans per adoptar nous hàbits. Quan aquestes empreses arriben, el primer que descobreixen és que hi ha una legislació que no només descobreixen sinó que incompleixen. En segon lloc descobreixen que fins ara no tenien cap gestió dels residus, tot es mesclava o directament es tirava. I en tercer lloc descobreixen que la seva forma de treballar té un impacte mediambiental que afecta el present però, sobretot, el futur. Nosaltres els feim entendre que necessiten una gestió que els faci ser més legisladors i implantar les accions necessàries per no contaminar. Nosaltres formam tot el personal de l'empresa, des del manobre de més poca categoria fins al directiu de més amunt. És una formació pràctica que els ensenya, per exemple, a distingir els productes tòxics i els fa adquirir conductes com les d'etiquetar-los per no confondre'ls. Però on hem de fer més feina és en el tractament dels residus. Molts no separen els residus i nosaltres els feim emprar contenidors diferents, és un exemple. També hem d'incidir molt per canviar aquests hàbits, dir-los que això no suposa ni ineficiència ni pèrdua de temps, que a vegades és pel que més temen. Així i tot, el més important que els volem fer saber és que si treballen amb aquestes normes s'organitzaran millor i podran tenir una estructura d'empresa ben muntada.

-I amb l'Associació de constructors també hi tenen relació?

-És que no es tracta només d'una obra sinó de tot el que l'envolta. Una constructora és tots els proveïdors que té al costat. Aquests també han de complir la normativa. Nosaltres feim feina per sectors. Ara el que feim és fer els tres certificats al mateix temps. L'ISO 9000, l'ISO 14 001 i l'OSAS 18 000, que és el de prevenció dels riscos laborals. Per què aplicar tres sistemes per separat?, al final és millor un sistema que compleixi en qualitat, en medi am-

bient i en riscos laborals, que al cap i a la fi és el 90% del treball d'una constructora. Aquesta és la tendència que estudiem amb l'Associació de constructors. No és veritat que els empresaris no tinguin en compte les normes de qualitat i de medi ambient. Ells saben que el món de cada vegada és més global, que les empreses de fora poden venir a instal·lar-se aquí i són una competència molt forta. A més, també n'hi ha que volen treballar amb empreses estrangeres i si avui en dia no han implantat aquests sistemes serà molt difícil que puguin fer front a aquests nous mercats. El problema que hi ha a Mallorca és que hi ha estructura de negoci, però no d'empresa. Es fan els negocis, però sense tenir una estructura d'empresa. Això quan comences a tenir vint o trenta treballadors no serveix, perquè si no s'ha mitjanament estudiat un sistema, serà molt difícil competir amb les empreses que sí tenen una estructura. És el que dèiem abans, el missatge que volem transmetre és que aquests sistemes són una inversió, perquè donen l'estructura d'empresa.

-Tenir clients estrangers els ha influït?

En els particulars no tant perquè al cap i a la fi moltes vegades els particulars cerquen una feina ben feta i no valoren tant els seus sistemes. El client empresa sí, l'empresa gran que ha de subcontractar i que ha posat com a requisit complir l'ISO 9000 té clar que si no compleix les pautes de qualitat o els estàndards que ell ha marcat, no farà feina amb vostè. Això ha dividit el sector que ara adopta dues estructures diferents. Hi ha empreses que s'orienten a fer obra pública i altres que cerquen la construcció petita: fer pisos, obres... aquí la 9000 o la 14001 no són tan valorades, però el que també cal que tinguin clar és que més prest o més tard els ho demanaran. Encara que ara no se'ls exigeixi, la mateixa estructura de negoci els obligarà a tenir aquestes certificacions.

LES EMPRESES TURÍSTIQUES

-I al sector turístic com influeix?

On es nota més és als establiments hotelers. Té més impacte sobretot per al client que va a l'hotel. El mercat alemany i el britànic estan molt conscienciats en la necessitat d'aquestes normes de qualitat.

El que fan els hotels és aplicar sistemes mediambientals que redueixin els consums, sobretot de recursos. Un exemple és que els jardins o les zones enjardinades es reguin amb aigües tractades, un altre és que emprin bombetes que redueixin el consum un 50% o un altre que posin dobles vidres a les finestres per aconseguir reduir el consum d'energia. En ser uns establiments tancats, té molta acceptació tant pels treballadors com pels clients. A més, s'ha demostrat que dona resultats. Les dades confirmen que els consums abaixen i a les factures s'estalvien molts de doblers.

-Després també hi ha tot el que es ven com a "turisme sostenible"?

José Antonio Caldés, és el gerent del despatx de Palma de la consultora Tea Cegos Deployment. Llicenciat en dret per la Universitat de les Illes Balears i MBA-Executive per l'Escola Internacional de Negocis és un especialista en gestió de la qualitat. Ell i el seu equip avaluen la situació de cada organització per saber com poden aplicar la legislació ambiental i les normes internacionals ISO 14001 i EMAS. Després del boom que suposà la implantació de la ISO 9000 de qualitat, les empreses que la introduïren a la seva forma de treballar ara només han de fer un petit esforç més per aplicar la mediambiental. En els darrers quatre anys el nombre d'empreses que hi han acudit s'ha quadruplicat i la tendència és que continuï. De fet, segons Caldés, els empresaris de les Illes ara han entès que si volen ser competitius han d'apostar per la qualitat i pel medi ambient.

"Aena, per exemple, és una organització que fa feina amb ISO 14001 i, tot i no ser cent per cent oficial, tothom que fa feina amb ells sap que d'aquí poc, com a condició per fer-hi feina, exigirà als seus proveïdors que també l'apliquin"

Està demostrat que si tu vols un producte competitiu has de fer turisme sostenible. No és que ho digui jo, és una acceptació general i els primers que ho diuen són els del

"Si es vol un futur sostenible a mitjan o a llarg termini s'ha d'apostar pels sistemes de què parlem. El problema que hi ha és que les iniciatives que es fan són individuals i haurien de ser de conjunt, d'estratègia conjunta"

sector. Si es vol un futur sostenible a mitjan o a llarg termini s'ha d'apostar pels sistemes de què parlem. El problema que hi ha és que les iniciatives que es fan són individuals i haurien de ser de conjunt, d'estratègia conjunta. Per molt que un hotel apliqui individualment la ISO 14001 si a l'hotel o al bar o a la plaça del veïnat no hi ha un desenvolupament sostenible la feina queda incompleta.

-Es pot dir que han augmentat molt els establiments turístics que han implantat aquesta normativa en els darrers anys?

Hi ha un canvi de tendència, això és clar, però encara no podem parlar d'una gran massa, com a màxim hi haurà 200 establiments que s'hi han adaptat. On més s'animen és als agroturismes. Tant la infraestructura com el client que hi va, ho faciliten molt.

-És que tampoc no deu ser tan fàcil que les empreses petites s'adaptin a les noves mesures.

Les empreses petites tenen un problema afegit davant les grans. A les PIMES de 10 o 15 treballadors qualsevol canvi és més feina que per a una gran empresa. El cost que

tenen no és només econòmic, és també un cost de gestió. Coses que ells consideren que fan bé s'han de canviar: ara necessitaran contractar un gestor autoritzat, hauran de posar un dipòsit de gasoil impermeabilitzat, hauran d'invertir en instal·lacions, en equips... El que han d'entendre, però, és que tot això no és una despesa sinó una inversió.

L'estalvi en els hotels

M. H.

A dia d'avui un establiment hotelier consumeix quatre vegades menys del que consumia en els anys seixanta. Amb el temps han anat implantant mesures d'estalvi i sistemes de gestió més eficients. Un dels motius és la conscienciació mediambiental però el principal de tots és la pèrdua de rendibilitat dels establiments. Any darrere any els beneficis han caigut i això ha fet que els empresaris es repensin com poden reduir encara més el consum d'electricitat i en conseqüència les factures.

En la majoria d'hotels de les Illes Balears, la principal despesa energètica és la que surt de l'ús d'aire condicionat durant l'estiu i en segon lloc de l'obtenció de calefacció i aigua calenta.

A l'hora de cercar solucions basta mirar un exemple: si un establiment canvia totes les bombetes que té per làmpades eficients, tot l'enllumenat del recinte correctament queda amortitzat en dos anys.

Precisament amb arguments com aquest, la Conselleria de Comerç, Indústria i Innovació acaba de reunir tot el sector hotelier de les Illes en la Primera Jornada d'Innovació Energètica en el Sector Hotelier. Una trobada on ha aprofitat per presentar la darrera iniciativa del Govern; un projecte per aprofitar l'energia i la temperatura de l'ai-

gua que hi ha als petits embassaments soterranis. Un projecte que en aplicar-lo als seus establiments, farà que els empresaris estalviïn entre un 15% i un 30% de les seves factures.

Des del 2003 la conselleria ha aprovat més de quaranta projectes dirigits a l'ús d'energia renovable, en concret, a l'obtenció d'aigua calenta. Per al conseller Josep Juan Cardona "una adequada política energètica suposa un doble avantatge; per un costat, redueix costos i permet l'estalvi i per l'altre costat, rebaixa la presència de gasos contaminants a l'atmosfera".

El 2004 el Govern de les Illes Balears va realitzar auditories energètiques a una sèrie d'establiments de la Platja de Palma i de Formentera per determinar les possibilitats d'estalvi i d'eficiència i el nivell d'aprofitament energètic.

Així i tot, aconseguir una correcta gestió exigeix un esforç inversor inicial que s'amortitzarà en un mínim de dos anys i un màxim de deu. El president de la Federació Hotelera de Mallorca, Pere Cañellas, explica que "les empreses hoteleres han de controlar de cada vegada més els seus costos energètics perquè repercuteixi positivament en la competitivitat del sector".

Les conclusions que sortiren de les jornades és que la pèrdua de rendibilitat hotelera i l'augment del cost de l'energia han fet que augmentin significativament el nombre de projectes per implantar energies renovables com la solar i geotèrmica i que la rendibilitat d'aquests sistemes d'estalvi estan més que demostrats.

Petroli, crisi econòmica i ecològica

La nova crisi del petroli que viu la humanitat té una repercussió evident sobre l'economia, però, sobretot, és un problema mediambiental. No tant perquè puguin esgotar-se les reserves, sinó perquè l'increment del consum accentua l'escalfament de la Terra, que desequilibra la naturalesa i provoca catàstrofes naturals.

La societat internacional viu amb preocupació el constant encariment del preu del petroli, però -de moment- no és un problema d'escassetat sinó d'excés de demanda. Si es manté en els preus actuals s'aveïna una crisi econòmica amb fortes repercussions socials, però si s'abarateixen i creix el consum la crisi serà mediambiental. Totes aquestes paradoxes han quedat perfectament reflectides en el que va succeir als Estats Units, quan el Katrina va assolar i va provocar la inundació d'Orleans. Els Estats Units són el país que consumeix més petroli -una quarta part del consum mundial- però no s'ha adherit al protocol de Kyoto. Els Estats Units, doncs, emeten CO₂ a l'atmosfera més que ningú i, per tant, són els principals responsables de l'escalfament del planeta. I el pitjor és que no tenen intenció d'esmena.

El control sobre el petroli és un altre dels punts de mira d'aquesta crisi. Les successives guerres del Golf, fins a acabar amb la invasió de l'Iraq per les tropes nord-americanes, no han tranquil·litzat els mercats. El preu, que ha arribat als 67 dòlars barril, s'ha pràcticament doblat en menys de dos anys, però l'economia mundial continua creixent -encara que de forma molt irregular- el que dóna lloc a un repunt de la inflació a escala planetària. Una situació que tindrà greus repercussions socials. A Espanya ja es va poder comprovar quan els pesquers varen bloquejar els ports del Mediterrani, tot causant greus problemes de subministrament a Balears, perquè pescar no els resulta rendible amb els preus que han de pagar pel combustible.

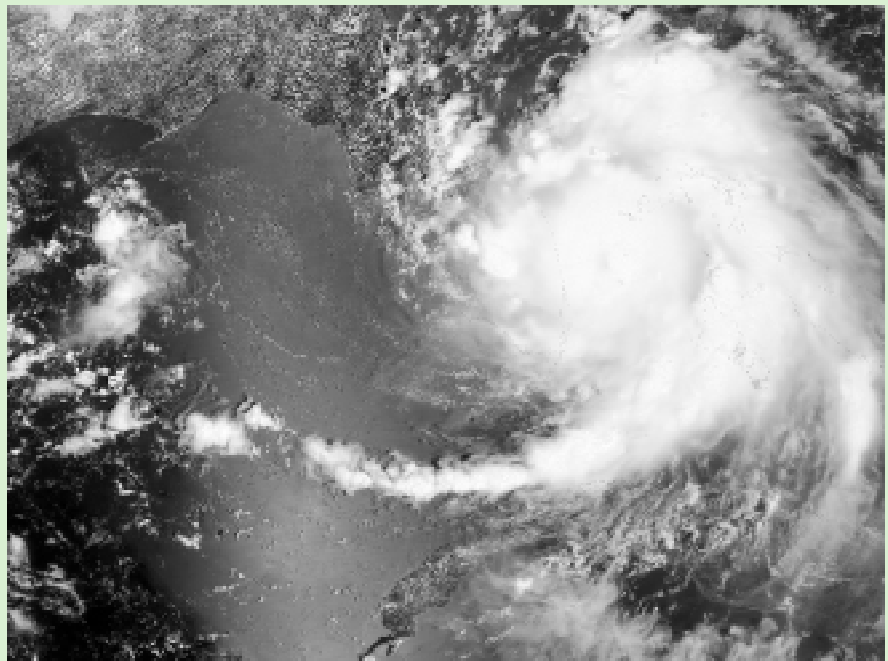
RECORD DELS SETANTA

És només un primer avís. En els anys setanta un problema similar va provocar una crisi internacional d'enormes proporcions. Ara els estats, almenys els rics, disposen de majors recursos, però la situació pot descontrolar-se en qualsevol moment a raó d'una inestabilitat social sense precedents. El terrorisme islàmic és una amenaça i islàmics són els principals països productors de petroli. Però aquesta nova crisi energètica que ha començat a estendre's no només respon a qüestions geopolítiques o culturals, sinó a un model de desenvolupament mundial

basat en el consum de petroli. Per això es va signar el protocol de Kyoto, l'efectivitat del qual serà limitada mentre els països signants no el compleixen i, sobretot, per l'absència dels Estats Units.

S.V.

Durant anys s'ha parlat de l'escassetat del petroli, de com les reserves s'esgotaven. Això és cert, però l'horitzó d'escassetat és encara molt lluny com perquè sigui un perill per a la societat actual. El problema és, en tot cas, que el consum creix més que la producció a causa de progressiva industrialització de països com la Xina o l'Índia, que van camí de convertir-se en potències mundials sense per això deixar de presentar enormes llacunes socials en el seu interior. La diferència entre l'oferta i la demanda -sumada a la inestabilitat política que pateixen els principals productors- ha encarat els preus i ha provocat problemes econòmics i socials que, no obstant això, són atacats pels bancs centrals o els governs amb major eficàcia que no en els anys setanta. La lliçó econòmica està apresada. No obstant això, l'assignatura pendent continua sent la mediambiental. Si el consum de petroli augmenta progressivament com fins ara, el problema no seran els preus, sinó les disfuncions naturals.

Huracà Katrina.

ALTERNATIVES ENERGÈTIQUES

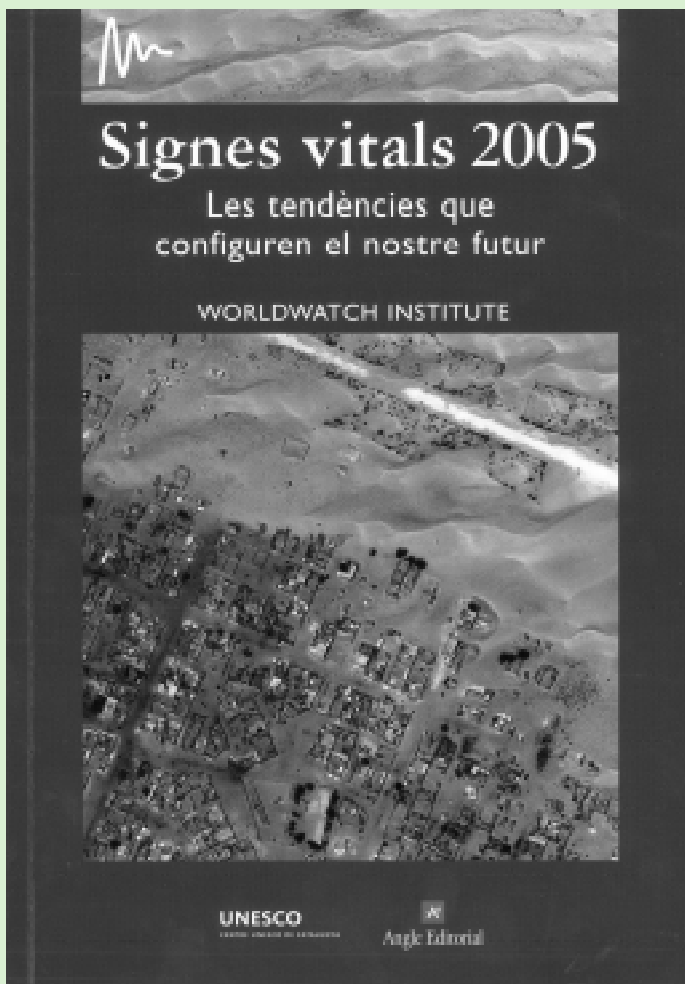
La comunitat científica internacional ja no té dubtes sobre les conseqüències d'un increment de gasos contaminants sobre l'escalfament de la Terra i la proliferació de disfuncions naturals que donen lloc a un increment de catàstrofes naturals: terratrèmols, tsunamis, huracans, inundacions... El pitjor és que qui pateix aquestes conseqüències no són els països més consumidors sinó els pobres, encara que no en exclusiva. La imatge del Katrina destruint Orleans és tot un símbol que, potser, hagi despertat la consciència de l'Administració Bush. Per això s'insisteix en tots els fòrums internacionals que han de cercar-se alternatives energètiques al petroli no per equilibrar l'economia mundial, sinó per garantir el desenvolupament de tots els pobles sense recórrer a una energia que té efectes nocius per a la salut del planeta.

Signes Vitals 2005

La meitat dels boscos del món han desaparegut

Gea

La publicació del Worldwatch Institut alerta sobre la progressiva destrucció de la massa forestal, un drama ecològic que afecta directament el canvi climàtic.

Portada de l'edició en català de Signes vitals.

Són dades que s'inclouen a *Signes Vitals 2005*, una publicació el Worldwatch Institute on es posa de manifest que el veritable progrés mundial no es pot aconseguir mentre les prioritats de la despesa mundial es limitin a objectius militars i econòmics a costa del desenvolupament humà i la protecció del medi ambient. Un total de 76 països -s'hi afegeix- han perdut ja tots els seus boscos primaris i altres onze poden perdre'ls en els pròxims anys. Fins a dècades recents, la major part de la pèrdua de boscos va tenir lloc a Europa, al nord d'Àfrica, Orient Pròxim i la zona temperada d'Amèrica del Nord, com documenta John Perlin en la *Història dels Boscos*, així com a la Xina. A

mitjan segle XX, aquestes regions havien perdut gran part dels seus boscos originals. Ara la superfície forestal a Europa i Estats Units està estabilitzada, o augmenta, per la substitució dels boscos primaris per secundaris i plantacions forestals.

Actualment els boscos més amenaçats en termes relatius no són els tropicals, com es podria pensar per l'atenció que reben dels mitjans de comunicació, sinó els boscos d'Europa i els Estats Units. Els boscos boreals són els millor conservats, i avui representen el 48% de la frontera forestal, enfront del 44% dels boscos tropicals i tot just un 3% dels boscos temperats. Almenys 5 milions de Km² de boscos tropicals han estat talats només entre 1960 i 1995, una superfície equivalent a deu vegades Espanya. Àsia va perdre un terç de la seva superfície forestal i Àfrica i Amèrica llatina van perdre el 18% cadascuna. Durant la primera meitat dels anys noranta, aquestes regions van continuar perdent porcions significatives de la seva cobertura forestal. Més de la meitat (el 57%) de la pèrdua neta de boscos entre 1980 i 1995 va tenir lloc en només set països: Brasil, Indonèsia, Congo (Zaire), Bolívia, Mèxic, Veneçuela i Malàisia.

VEU D'ALARMA

El Worldwatch Institut ha aixecat la veu d'alarma, perquè els boscos protegeixen la biodiversitat, proporcionen fusta, llenya i altres productes forestals, eviten l'erosió, regulen el cicle hidrològic, retenen el carboni i frenen el canvi climàtic. Però a *Signes vitals*, una publicació que és possible en català gràcies a la col·laboració de "SA NOSTRA", entre altres institucions i entitats, es parla també d'altres desequilibris. Aquests en són una mostra: gairebé una de cada quatre espècies de mamífers pateix una forta reducció en nombre, incloent-hi la meitat de totes les espècies de gat salvatge i d'ós, quatre de les cinc espècies de rinoceronts, les dues espècies d'elefants, i totes les espècies d'antropomorfs.

Una altra dada: el consum mundial de petroli va pujar el 2004 un 3,4%, l'índex d'augment més alt en 16 anys. Només la Xina va incrementar-ne el consum un 11%, fins a 6,6 milions de barrils diaris, i d'aquesta manera va consolidar la seva posició com a segon consumidor de petroli, després dels EUA. *Signes vitals 2005* també destaca els àmbits en què s'ha avançat cap a un desenvolupament ecològicament sostenible i una distribució més equitativa dels recursos i de les oportunitats.

El CRE alerta sobre el dèficit tecnològic i la pèrdua de productivitat

Gea

L'economia balear s'ha reactivat. Enguany ha crescut un 2,2%, però el Centre de Recerca Econòmica alerta sobre problemes estructurals que van més enllà d'una bona conjuntura. Cada vegada és més evident que fan falta canvis estructurals.

L'economia balear ha crescut enguany un 2,2%, segons el càlcul provisional que ha fet el Centre de Recerca Econòmica de "SA NOSTRA" i la Universitat. Una bona temporada turística i, sobretot, el dinamisme de la construcció ho han fet possible. Segons el director del CRE, Antoni Riera, el 2005 serà l'any de la consolidació d'un creixement que començà a remuntar el 2004. Les dades conjunturals són quasi totes favorables, per la qual cosa hom pot donar per superada la crisi, però això no lleva que hi hagi pendents problemes estructurals, la correcció dels quals és imprescindible per fer front al futur amb garantia d'èxit.

La prova és, segons Riera, que l'economia illenca registra una caiguda de la productivitat i de renda per capita. El nivell de riquesa dels balears ja només supera la mitjana estatal en un 18%, quan fa una dècada ho feia en un 31,4%. El problema és el dèficit d'inversions en noves tecnologies i en el manteniment d'un model de desenvolupament que fa un ús intensiu de mà d'obra de baixa qualificació, una situació que afecta la productivitat. Aquestes dades formen part de l'Informe econòmic i social de les Illes Balears 2005 que enguany es va presentar a la Universitat.

MERCAT LABORAL A L'ALÇA

L'economia balear té un alt índex d'ocupació laboral. El nombre d'afiliats a la Seguretat Social ha continuat creixent amb força, entre altres coses perquè s'hi han sumat els immigrants que s'ha regularitzat. El mes de juliol hi havia 482.111 persones afiliades a la Seguretat Social, mentre que la taxa d'atur continua sent la més baixa d'Espanya (un 6,03% en el segon trimestre), segons l'EPA.

Aquesta major ocupació, però, desdiu dels salaris. Mentre els llocs de feina creixen per sobre la mitjana estatal els salaris ho fan per davall. Així i, entre altres coses, el preu dels habitatges, fa que l'endeutament dels illencs creixi per sobre del que seria recomanable. L'Informe econòmic i social diu, per exemple, que de cada euro estalvi-

at a les Illes n'hi ha 1,62 compromès en crèdits. Comprar un habitatge suposa invertir 11,1 anys d'un salari mitjà. Un endeutament que pot incidir a mitjan i llarg termini en el consum.

L'Informe es va presentar enguany a la UIB.

DADES MEDIAMBIENTALS

Aquest és, en grans trets, l'horitzó econòmic que dibuixa el CRE, a l'espera d'una reestructuració del model de desenvolupament que el faci més sostenible. En aquest sentit, l'Informe econòmic i social recull tot un seguit d'indicadors mediambientals que constitueixen l'altra fotografia de la realitat. Així s'hi diu que la dessalació d'aigua va augmentar el 2004 en un 18,6%, que es recolliren 626.000 tones de residus sòlids (un 0,5% més) o que el consum elèctric sobrepassa els 5,6 milions de megawatts (un 3,7% més).

Dades a les quals s'ha d'afegir el consum de ciment d'enguany, un 17,4% més i d'asfalt, que s'ha duplicat. L'execució d'obra pública a més de la reactivació de la construcció d'habitatges hi té molt a veure. La construcció, amb un 3,3% de creixement previst per a enguany és el motor econòmic. El CRE creu que ara té un important recorregut, però a llarg termini és evident que el ritme d'inversions públiques no es podrà mantenir.

La Mediterrània s'escalfa

Gea

L'IMEDEA ha establert al far de ses Salines una estació d'investigació costanera, on s'analitzaran els efectes del canvi climàtic sobre la Mediterrània. A Mallorca les temperatures són cada cop més extremes. La mitjana del 2003 va ser 3,5 graus superior a l'habitual.

Inauguració del centre d'IMEDEA a ses Salines.

L'escalfament del planeta és un fet innegable a tota la Mediterrània. La temperatura mitjana ja s'incrementava un grau cada vint-i-cinc anys, però en els darrers deu s'ha accelerat. A Balears, les aigües varen arribar als 30 graus

el 2003. Hom pot dir que aquell any, la mar es convertí en un forn. Va fer una calor insuportable, però més allà de l'efecte sobre les persones, els científics han comprovat que l'increment de temperatures tengué conseqüències sobre l'entorn. Per exemple, les praderies de posidònia, que són essencials per mantenir la biodiversitat marina, patiren una elevada mortalitat. La incògnita és saber si aquest va ser un fet aïllat o serà la tònica a partir d'ara.

Ara, al cap de ses Salines, l'IMEDEA (l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats) i la Fundació BBVA han inaugurat una estació costanera l'objectiu de la qual és predir l'efecte d'aquest escalfament global en els ecosistemes costaners, així com articular les mesures de prevenció. És la primera estació de recerca d'aquest tipus, situada a un lloc ben conegut pels mallorquins, el cap de ses Salines.

El centre estarà gestionat per l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats, una institució mixta dependent del CSIC i de la Universitat de Balears. Carlos Duarte, el director de la nova instal·lació, va ressaltar "la necessitat de conèixer amb exactitud els futurs canvis i establir un diagnòstic precís per atenuar els seus efectes en la mesura del possible". Duarte preveu que en els pròxims cinquanta anys seguirem testimonis de canvis fonamentals en els ecosistemes costaners, amb la desaparició d'espècies. Les praderies de posidònia poden extingir-se.

La recuperació del vell marí, a estudi

Gea

Una comissió d'experts ha viatjat a Madeira per estudiar sobre el terreny la possibilitat de reintroduir el vell marí a les Illes Balears, una espècie de va ser abundant a l'arxipèlag i de la qual ara només en queden devers cinc-cents exemplars a tot el món.

El Govern planeja reintroduir a Balears el vell marí, una espècie que va ser molt abundant en el passat però de la qual no es té cap notícia des de la dècada dels cinquanta. De fet, actualment, no

més en queden devers cinc-cents exemplars a tot el món repartits per les illes Desertes, a Maderia i les costes mauritanes. Un equip d'experts, entre els quals hi ha el director general de Caça i Protecció d'Espècies, Antoni Gómez, i el cap de servei d'Espècies, Joan Mayol, viatjaren a l'arxipèlag portuguès per estudiar sobre el terreny les possi-

bilitats. En tot cas, la península del Llevant de Mallorca o la costa nord de Menorca serien els indrets més adequats.

Segons Joan Mayol, la recuperació duta a terme del lleó marí a Califòrnia, on hi ha una pressió sobre la costa molt similar a la que pateixen les Balears, fa pensar que l'operació retorn és possible. Segons els experts es podrien introduir a les aigües balears exemplars joves procedents de la costa del Sàhara. La intenció és, en una primera fase, que es reproduïen en captivitat o bé en un espai acotat.

Amb Gómez i Mayol també participen a aquest pla el responsable d'Oceana, Antoni Font i l'ecòleg Miquel Rayó. Tots coincideixen a creure que l'operació és difícil i que necessita un consens polític i social per fer-la possible, inclosa la implicació del sector pesquer.

Medi Ambient presenta un pla per preservar les posidònies

Ordenar el fondeig és essencial per preservar la posidònia.

GEA

El projecte Life Posidònia, que gestiona l'IMEDEA, pretén salvaguardar les praderies d'aquesta alga que són essencials per al manteniment de la biodiversitat marina. Tot el projecte costa 6 milions d'euros cofinançats per la Unió Europea.

La Conselleria de Medi Ambient instal·larà 520 boies -morts- a cales i costa de les Illes per preservar la posidònia. Seran de franc i serviran perquè les ancores no facin malbé les praderies de posidònia. Serà en Punta a Pollença, Portopetro, cala Blava i Sant Elm (Mallorca), Fornells, Tamarells i illa d'en Colom (Menorca) i ses Salines, badia de s'Algar i sa cala de s'Oli (Pitiüses). Els fondejos tenen com a missió evitar que les ancores de barques i iots llaurin el fons i destrueixen aquestes algues que són vitals per a la conservació de la biodiversitat marina.

La iniciativa s'emmarca en el Projecte Life Posidònia, que preveu la inversió de 6 milions d'euros a Balears per protegir les posidònies. La instal·lació de les boies suposa una inversió de 1,4 milions d'euros, segons va explicar el conseller de Medi Ambient, Jaume Font, a qui acompanyava el director general de Qualitat Ambiental, Ventura Blach, el director gerent de l'Institut Balear de l'Aigua i el Litoral, Miquel Costa, així com l'enginyer del projecte.

EVITAR LA DEGRADACIÓ

En total la superfície de posidònies que es vol preservar és de 45 mil hectàrees. Les boies seran operatives entre els mesos de maig i setembre, ja a partir de l'any que ve. L'operació es repetirà durant dos anys i en cas que la iniciativa resulti satisfactòria, el Govern demandarà fons al Ministeri per consolidar-la i estendre-la a altres indrets de

toral són de l'Administració central.

El projecte Life Posidònia cofinançat al 50% entre Govern i Unió Europea, compta amb un pressupost de 6 milions d'euros.

Segons un informe d'IMEDEA, l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats, que el gestiona, Balears ha perdut el 25% de la seva posidònia oceànica en només cinc anys. Això significa la mort de devers 250.000 milions d'exemplars d'aquesta planta marina sobre el bilió d'unitats que hi ha en el fons marins de les Illes.

GUARDIANA DE LA BIODIVERSITAT

La posidònia és una fanerògama marina, responsable de l'aportació del 70% de l'arena les nostres platges, la qual cosa les ha convertit en el paradigma de la conservació marina del GOB i d'altres organitzacions ecologistes, que han denunciat reiteradament que és contraproductiu la utilització d'arena d'aquestes praderies per a la rehabilitació artificial de les platges. Però, endemés, les colònies de posidònies constitueixen un hàbitat fonamental per a la supervivència d'espècies. Una hectàrea de posidònia genera 21 tones diàries d'oxigen.

El director del projecte Life Posidònia, destaca que en el que duim de segle la posidònia ha sofert dos episodis de mortalitat molt forta. El primer, com a conseqüència del temporal de novembre del 2001 i el segon, entre maig i juny del 2004, com a conseqüència de les altíssimes temperatures del mar balear durant l'estiu de 2003. Tot això sense comptar amb la destrucció causada pel fondeig d'embarcacions que és el que es vol evitar amb la instal·lació de les boies.

Un de cada quatre habitants de Balears creu negativa l'activitat turística

Gea

Un informe elaborat per la Fundació Gadeso desvetlla que el 24,2% dels ciutadans de Balears considera que l'activitat turística és "clarament negativa", sobretot pels efectes sobre el medi ambient, el patrimoni i la identitat cultural, mentre que el 60,4% restant la qualifica de positiva. Per illes, els ciutadans d'Eivissa són els quals expressen una opinió més favorable cap al turisme, en un 76,5%; seguits pels habitants de Formentera, un 68%; Mallorca, (51%) i Menorca, 46%.

El percentatge és clarament favorable als

que creuen que el turisme reporta més avantatges que inconvenient, però no deixa de ser important que un de cada quatre cregui tot el contrari. Un 60,2% de les persones que estima l'activitat turística com a positiva, pensa que és la base del desenvolupament econòmic generat per la comunitat, el 56,1% valora la creació de llocs de treball que ha generat i el 25,1% destaca que ha permès conèixer maneres de vida diferents.

Per contra, el 63% dels judicis negatius se centren en els efectes que el turisme té

sobre el patrimoni i el 54% en la pèrdua d'identitat,

L'enquesta incorporarà també altres opinions interessants. Així, el 75,3% dels ciutadans de Balears considera necessari allargar la temporada turística, mentre que un 68,1% es mostra partidari de rebre menys visitants durant els mesos d'estiu. D'altra banda, el 63,1% de la societat aposta per aplicar mesures que garanteixin la protecció del medi ambient, especialment a Menorca (67,2%) i a Mallorca (62,8%).

Decàleg del Govern per combatre el canvi climàtic

La comissió del canvi climàtic de les Balears ha aprovat deu mesures perquè tots els ciutadans col·laborin per evitar l'escalfament de la Terra. Entre d'altres, menar a menys de cent per hora, reduir els aires condicionats i llevar-se la corbata a l'estiu.

Conductors responsables a favor del medi ambient.

La Comissió Interdepartamental del Govern, integrada per diferents conselleries, ha aprovat un decàleg, un seguit de recomanacions per a les administracions públiques de les Illes i per als ciutadans. Entre altres punts, aconsella no anar a més de 100 per hora amb la finalitat que els conductors redueixin l'emissió de gasos contaminants a l'atmosfera. També adverteix de la importància de vigilar adequadament el manteniment del cotxe, perquè un motor desajustat pot incrementar les seves emissions de diòxid de carboni en un 10% més de l'habitual.

Gea

Així mateix, avisa de la conveniència que els conductors de vehicles amb motor dièsel esperin uns segons abans de començar a circular i aconsella als automobilistes que utilitzin marxes llargues sempre que sigui possible. El manteniment de la velocitat estable i la reducció successiva de la marxa per frenar són altres dels advertiments reunits en el decàleg que desaconsella l'ocupació del vehicle privat en els trajectes urbans. El decàleg insta també als conductors a evitar l'ús excessiu de l'aire condicionat i a alleugerir el pes del cotxe per reduir el volum d'emissions.

Aquestes recomanacions formen el gruix del decàleg perquè, segons la Conselleria de Medi Ambient, el 15% de l'energia total que es consumeix a Espanya està associada a l'ús del vehicle privat que és, alhora, la principal causa que alimenta l'escalfament de la Terra a Espanya i, sobretot, a les Balears.

Això no obstant, hi ha altres mesures, entre les quals la que aconsella pujar el termòstat dels aires condicionats a 25 graus centígrads. Una mesura que el passat estiu ja ha estat obligatòria a les oficines públiques. Per cada grau menys s'incrementen en un 8% les emissions de gasos d'efecte hivernacle. D'altra banda, per aconseguir una millor adaptació a la climatització, s'aconsella dur una vestimenta adequada a l'època estival, per evitar un excés de refrigeració. En aquest sentit, va dir que durant els mesos d'estiu no serà obligatori que els homes duguin corbata o jaqueta en les oficines de les institucions públiques.

Altres de les recomanacions són no utilitzar l'ascensor per pujar o baixar entre plantes contigües i connectar el dispositiu d'estalvi d'energia, o bé apagar aquells equips que no vagin a ser utilitzats en un període d'una hora o més, així com desconnectar la pantalla dels ordinadors per a pauses curtes, apagar tots els llums en sortir del despatx o en abandonar qualsevol zona que quedi sense personal i, especialment, els banys. Finalment utilitzar la claror natural sempre que sigui possible i no encendre llum artificial si no és estrictament necessari.

Durant el 2005

La Fundació "SA NOSTRA" destina 83 mil euros a la investigació mediambiental

15 projectes d'entitats relacionades amb el medi natural i la biodiversitat reben ajuts per a projectes en l'àmbit balear

Un total de quinze projectes, tots ells relacionats amb la biodiversitat i el medi ambient han rebut l'ajut de la Fundació "SA NOSTRA" el 2005 per poder realitzar investigacions a les nostres illes. D'ells set estan centrats a l'illa de Mallorca, sis a Menorca, mentre que d'Eivissa se'n han premiat dos.

Resultats 2005 (Illes Balears)	
Dotació	83.000 €
Projectes presentats	32
Projectes dotats	15
Entitats beneficiàries	9

"SA NOSTRA" dedica d'aquesta

manera més de 83 mil euros a la investigació tot dipositant la seva confiança en entitats conservacionistes i d'investigació tan prestigioses com ara el Grup Balear d'Ornitologia i defensa de la Naturalesa, la Societat d'Història Natural de les Illes Balears, el Fons per a la Conservació del Voltor Negre o l'Associació Líthica de Menorca, per citar-ne algunes.

Els projectes premiats a Mallorca tenen a veure, per exemple, amb "l'estudi de la població del cranc americà, que farà l'Associació per a l'Estudi de la Natura fonamentat en la realització d'una revisió de camp a les diferents zones humides de Mallorca amb la finalitat d'elaborar un mapa de distribució de l'espècie de cranc ame-

ricà (*Procambarus clarkii*), amb diferents estudis demogràfics (abundància, distribució espacial, ràtio sexual i piràmide d'edats) sobre les seves poblacions aïllades i elaborant un document amb tota una sèrie de mesures i propostes per a controlar aquesta espècie exòtica invasora.

Aquesta mateixa associació farà també un estudi de caracterització demogràfica de la població de tortuga mora al municipi de Calvià.

Mentre que la Societat d'Història Natural de les Illes Balears rebrà ajut per dur endavant l'estudi i adequació a la consulta de l'herbari històric de Llorenç Garcías i Font.

Per la seva banda el GOB Mallorca ha demanat suport per acabar el treball de camp per a la realització de l'Atlas dels ocells nidificants a Mallorca (2003-2006) i per dur a terme tasques educatives a la Trapa.

Completen el panorama mallorquí l'ajut que ha rebut el Fons per a la Conservació del Voltor Negre, que redacta un pla director per a la custòdia del territori a les Illes Balears i l'ajut rebut per l'Associació Boscos de Balears per al projecte "Activitats de repoblació 2005, edició del material didàctic".

A Menorca la Fundació donarà suport al projecte de Càritas Diocesana per al manteniment d'un banc d'arbres fruiters de varietats autòctones al barranc d'Algendar; al projecte d'assistència i recuperació de rapinyaires a Menorca i al de voluntariat per a la fauna silvestre, aquests dos darrers presentats pel Grup Balear d'Ornitologia GOB-Menorca.

També han estat guardonades les propostes d'edició d'un conte sobre fauna silvestre i activitat educativa als centres del mateix col·lectiu i el projecte de visita escolar a una explotació ramadera ecològica.

Per la seva banda l'Associació Líthica ha rebut un premi per poder fer un circuit botànic i zoològic a les pedres de s'Hostal que pretén facilitar al visitant la informació necessària sobre la flora i la fauna existents a les pedres i al circuit botànic del laberint dels vergers.

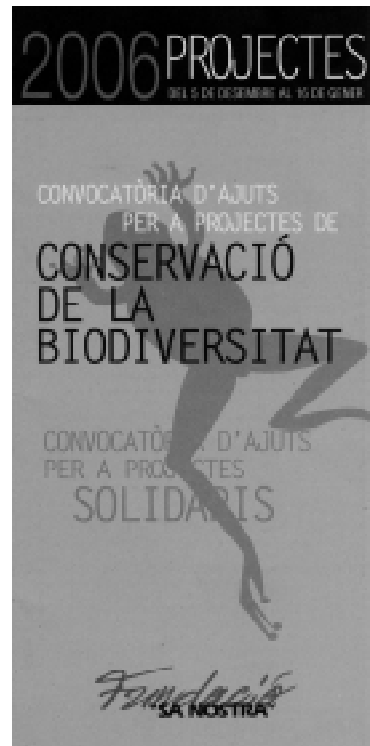
I a Eivissa han estat dos els guardonats. En ambdós casos es tracta de projectes lligats al Gen-GOB Eivissa i proposen activitats educatives a ses Feixes, per donar a conèixer aquest espai humit, segon en importància a les Pitiüses després de ses Salines, i per al projecte "For-

Convocatòria d'ajuts a projectes de conservació de la biodiversitat

Un any més, la Fundació SA NOSTRA, Caixa de Balears, convida les entitats que realitzen projectes de conservació de la biodiversitat a que sol·licitin ajuts. La convocatòria de 2006 romandrà oberta fins dia 14 de gener. Hi poden participar totes les entitats de dret privat sense ànim de lucre, no vinculades a administracions públiques ni empreses privades, que estiguin legalment constituïdes i inscrites al registre oficial corresponent, amb una antiguitat mínima d'un any i que desenvolupin la seva activitat en l'àmbit territorial d'actuació de "SA NOSTRA".

La convocatòria s'adreça tant a l'àmbit de l'estudi, investigació i divulgació per a la conservació de la biodiversitat com a projectes de gestió que s'hi relacionin. Les resolució del jurat es comunicarà directament a les entitats, previsiblement abans del maig.

Aquesta convocatòria forma part dels objectius que s'ha marcat "Sa NOSTRA" per promoure la conservació del patrimoni natural de les Illes Balears, així com fomentar iniciatives per al seu estudi, coneixement i divulgació. D'aquí que s'adreci a les entitats sense ànim de lucre, atès que són unes excel·lents plataformes d'actuació.

mentera" que durà a terme l'elaboració d'un llibre i una exposició itinerant sobre la realitat de Formentera. El resultat final seran uns recursos que permetin als alumnes de les Pitiüses la possibilitat de conèixer els valors patrimonials de Formentera i els perills que comporta el creixement desmesurat a un lloc tan petit i fràgil com aquest.

Cria de tortuga mora (*Testudo graeca*), una espècie objecte d'estudi a un dels projectes dotats de la convocatòria del 2005 que el duu a terme l'Associació d'Estudi de la Natura. (foto Samuen Pinya)

El GOB enllesteix el nou *Atlas dels aucells nidificants de Mallorca*

Antoni Muñoz - GOB Mallorca

L'any 2003, amb el suport econòmic de la Fundació "SA NOSTRA", el GOB inicià la feina del camp del que serà el segon atlas d'aucells nidificants a Mallorca. Després de tres anys de prospeccions, el treball es podrà finalitzar el proper any, amb la incorporació de la informació de l'any 2006.

Masclé de busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*).

Foto: Toni Muñoz.

Els atlas d'aucells nidificants constitueixen valuosos estudis biogeogràfics, en els quals es distribueixen sobre la representació gràfica d'un territori les àrees de nidificació de les diferents espècies presents. La informació que proporcionen resulta extremadament valuosa a l'hora de planificar i portar a terme una correcta gestió ambiental, ja que moltes de les espècies estudiades requereixen unes condicions ecològiques ben concretes, i constitueixen així uns excel·lents bioindicadors de la tipologia i la salut dels nostres ecosistemes.

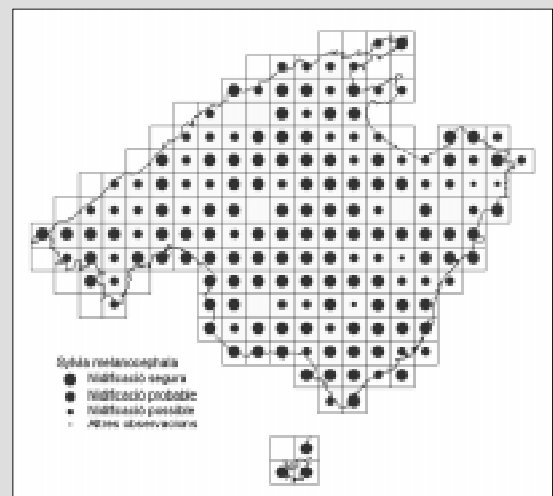
Des de la publicació l'any 1976 de l'atles d'aus nidificants de Gran Bretanya han estat nombrosos els atlas publicats sobre les aus reproductores de països i regions. En aquesta línia, el GOB publicà l'any 1997 el primer atlas d'aucells nidificants de Mallorca, treball que sintetitza les informacions de camp recollides al llarg del període 1983-1994. Tot i ésser aquesta una obra de referència obligada en l'ornitologia de les Illes, podem afirmar que aquests darrers anys s'han produït canvis considerables en l'avifauna de Mallorca. Així, la incorporació de noves espècies nidificants i els canvis en l'àrea de distribució d'alguns taxons constatats els darrers anys, juntament amb la necessitat d'aclarir algunes llacunes informatives, feien totalment necessària una revisió a fons de la distribució de l'avifauna nidificant a Mallorca.

La metodologia utilitzada en el projecte és la mateixa que en la majoria d'estudis d'aquest tipus. En primer lloc els observadors recullen informació de camp i la valoren tot utilitzant un barem que puntua el grau de seguretat de la nidificació (evidentment no té el mateix valor veure un

aucell cantant que trobar un niu amb pollets). Posteriorment aquestes dades es grafien, en forma de punts, sobre el territori de Mallorca, dividit en quadrícules de 5x5 quilòmetres. El resultat per a cada espècie és una representació gràfica de Mallorca, dividida per la retícula, on apareixen punts de diferents mides a les quadrícules on l'espècie ha estat detectada com a nidificant possible, probable o segura.

Després de tres anys d'estudi, la base de dades compta ja amb 6.540 fitxes d'observació, i es disposa de dades sobre 117 espècies d'aus (si bé probablement algunes d'elles no assoliran finalment la categoria de nidificants). Pel que fa a la distribució, algunes espècies com el busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), la mèrlera (*Turdus merula*), el caçamosques (*Muscicapa striata balearica*) o el teulader (*Passer domesticus*) es troben presents a gairebé totes les quadrícules de Mallorca, mentre altres espècies com la griseta (*Anas strepera*), el toret (*Ardeola ralloides*), el ferrerico coallarga (*Aegithalos caudatus*) o la moixeta voltонера (*Neophon percnopterus*) només han estat localitzades a una única quadrícula. Algunes espècies, entre les que podem citar el ferrerico blau (*Parus caeruleus*), el coarotjot (*Monticola saxatilis*) o la primavera (*Oenanthe oenanthe*) són exclusives de la Serra de Tramuntana, mentre altres com el sebel·lí (*Burhinus oedicephalus*) o la tórtora (*Streptopelia turtur*) semblen evitar la zona de muntanya.

La propera primavera és previst visitar algunes zones on la informació es considera actualment deficitària i recollir algunes informacions molt específiques que, tractades amb un sistema d'informació geogràfica, que per-

Distribució provisional del busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*) a Mallorca.

metran també visualitzar la distribució teòrica d'algunes espècies, com a complement de les distribucions aconseguïdes per observació directa.

Totes les observacions d'aucells (fins i tot dels més comuns) amb comportament reproductor constitueixen informació valuosa pel projecte. Dit això, des del GOB animem a participar, tot aportant observacions, totes aquelles persones que vulguin col·laborar en aquest important estudi sobre els nostres aucells reproductors.

"Paisatge inventat", la història salinera de les Illes a "SA NOSTRA"

Gea

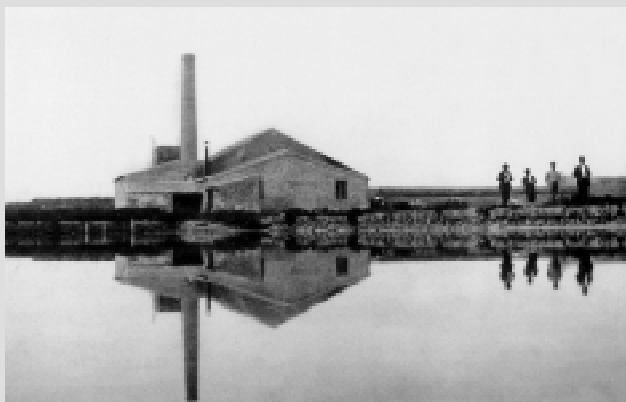
El Centre de Cultura de "SA NOSTRA" ha acollit durant tres mesos una exposició sobre les "Salines de Balears, paisatge inventat", una mostra de la influència de l'home sobre l'entorn. Un recull de fotografies, pel·lícules, textos i mapes amb els quals recórrer la història salinera de les Illes. Ara aquest muntatge viatjarà a Eivissa, on romandrà des de desembre a febrer, i a Menorca, els mesos de març i abril.

L'objectiu de la mostra, de la qual n'és comissari Miquel Frontera, és donar a conèixer la importància social, història i paisatgística que les salines han tengut per a la costa de les Balears. Una

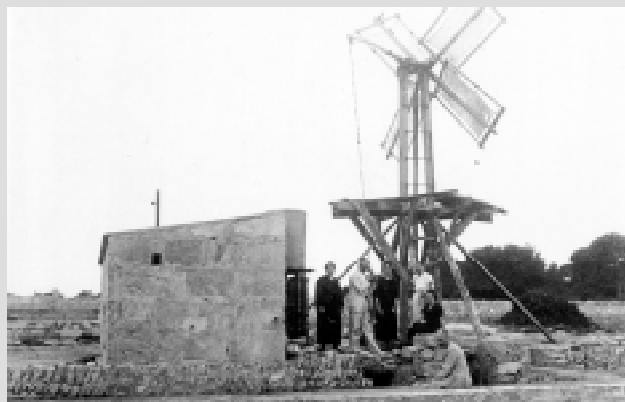
importància que si bé ha decaïgut a mesura que la sal ha deixat de ser el principal conservant per a l'alimentació s'ha incrementat des d'un punt de vista etnològic i ecològic.

La major part de les fotografies, en especial les d'Eivissa, són obra de Francesc Català-Roca. Aquestes varen ser obtingudes a mitjans del segle passat, quan les salineres de les Pitiüses eren en plena activitat.

Les fotografies van acompanyades de textos i mapes que completen la informació història i geogràfica, així com d'un vocabulari dels oficis saliners.

La fàbrica de magnesi. Colònia de Sant Jordi, anys 20-30.

Molinet dels Estayns de la Colònia de Sant Jordi, anys 30.

Eivissa, anys 50.

Eivissa, anys 50.

Addaia, maig de 2004.

El Trenc, març de 2004.

Formentera s'autoproveirà amb energies renovables

Gea

El Govern ha anunciat quatre grans parcs d'energia solar fotovoltaica a les Balears, entre els quals destaca Formentera. La intenció és aconseguir un autoproveïment elèctric per a aquesta illa.

Formentera pot convertir-se en la primera illa mediterrània que s'autoproveïxi d'electricitat gràcies a la implantació d'energies renovables. Així ho va anunciar el conseller de Comerç, Indústria i Energia a la presentació davant el Parlament dels pressuposts del seu departament. Es tracta d'un projecte pioner a tota Espanya denominat "Formentera solar" que suposarà disminuir l'emissió de 33.000 tones de CO₂ a l'atmosfera.

El projecte té un cost de 180 milions d'euros, per la qual cosa serà necessari obtenir l'aprovació de la Comissió Mixta d'Energies Renovables del Règim Especial de les Balears, a la fi i efecte que pugui ser cofinançat pel Govern central.

Consistirà en la col·locació d'un nombre de panells solar suficients per obtenir 30 megawatts de potència, la qual cosa seria suficient per proveir d'energia l'illa. Segons Josep Juan Cardona, la intenció és convertir Formentera en un model d'eficiència i en un exemple de fiabilitat de les energies renovables, dels avantatges mediambientals que representen, així com demostrar la capacitat de l'illa per sustentar el seu desenvolupament turístic.

Cardona anuncià que la Conselleria tenia projectats altres tres parcs fotovoltaics a cadascuna de les altres Illes, així com l'aprofitament d'abocadors i pedreres abandonats per a la promoció d'instal·lacions d'energia neta.

La Conselleria ha pressupostat 4,3 milions d'euros per al 2006 per promoure l'ús de les energies renovables i les pràctiques d'eficiència energètica per part de la població, les empreses i les institucions.

Zones humides i granges alertades per la grip aviar

GEA

Seguint les indicacions de la Unió Europea i del Ministeri d'Agricultura, el Govern ha establert un seguit de mesures cautelars per preveure el possible contagi de la grip aviar a causa de les migracions d'aus. Les granges pròximes a les albuferes han d'aïllar les instal·lacions per impedir el pas d'aus salvatges.

Aus i nins comparteixen un mateix espai a una fira de Mallorca. Avui aquesta foto seria impossible a causa de les mesures cautelars per mor de la grip aviar.

la Comissió Tècnica de la Grip Aviar ha acotat sis paratges de Balears en els quals poden arribar-se a concentrar fins a 2.000 aus silvestres. És allà on s'ha extremat el control i on s'aconsejarà als propietaris de les granges que mantinguin reclosos els animals de ploma. Són el Salobrar de Campos i sa Navata, a Felanitx, on es concentren 2.043 i 1.111 aus, respectivament, així com ses Salines d'Eivissa i Formentera, on poden arribar a coincidir, respectivament, 800 i 888 ocells. A Menorca estan considerades zones d'especial atenció Lluriach, al terme de Mercadal, i l'Albufera d'és Grau, a Maó, que presenten un nivell de permanència de 1.129 i 2.042 aus en cada cas.

D'altra banda, el Ministeri d'Agricultura ja va incloure l'Albufera de Mallorca en la llista de 18 aiguamolls que són considerats zones de risc de la grip aviar a tot l'Estat, Això obliga que les granges d'aus i els corrals existents en els cinc municipis que envolten la zona humida que hagin de mantenir els animals reclosos i a la realització d'estrictes controls. La mesura afecta directament sa Pobla, Santa Margalida, Muro, Pollença i Alcúdia.

L'amenaça de la malaltia és que es podria produir una mutació del virus i propagar-se entre humans, cosa que la grip aviària actual no fa. L'alarma a Europa es va extreure arran de l'aparició de la malaltia a Romania i Turquia. El virus H5N1 és el causant dels brots que han acabat amb milions d'aus a Àsia i ha provocat la mort a una seixantena de persones, ara es podria estendre al vell continent. De fet, un lloç recent important a Anglaterra ja n'ha estat víctima, la qual cosa va fer que la Unió Europea inclogués la prohibició d'importació d'aus exòtiques.

A Mallorca la mort d'un centenar d'aus a sa Navata, Felanitx, va encendre les alarmes, però les anàlisis fetes descartà tot d'una que la grip en fos la causa. De tota manera, les mesures preventives continuen i afecten la venda d'aus a fires i mercats, tot i que de cara a Nadal la Conselleria d'Agricultura estudia la possibilitat d'aixecar la prohibició a canvi d'altres estrictes mesures de control sanitari.

Davant l'alarma creada entorn de la grip aviar i del perill que pugui derivar en una pandèmia, les autoritats sanitàries han establert un seguit de barreres sanitàries per preveure la possible aparició del virus a aus de les Illes. Així,

Dotze anys aprenent amb "SA NOSTRA"

La Fundació "Sa Nostra" presenta la XII edició d'un programa que tindrà 47 activitats

El programa d'activitats educatives que organitza la Fundació "SA NOSTRA" inclou enguany 47 activitats que es durant a terme durant el curs 2005-2006 amb l'objectiu que els escolars de les Illes puguin ampliar els seus coneixements.

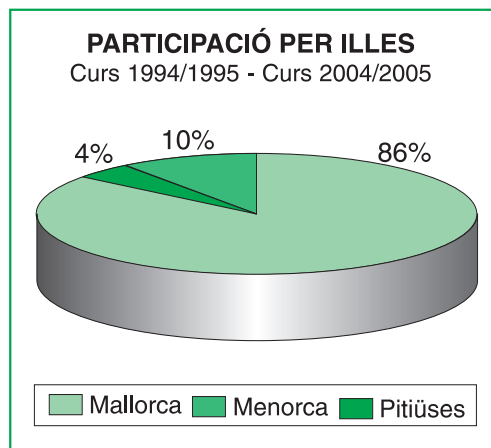
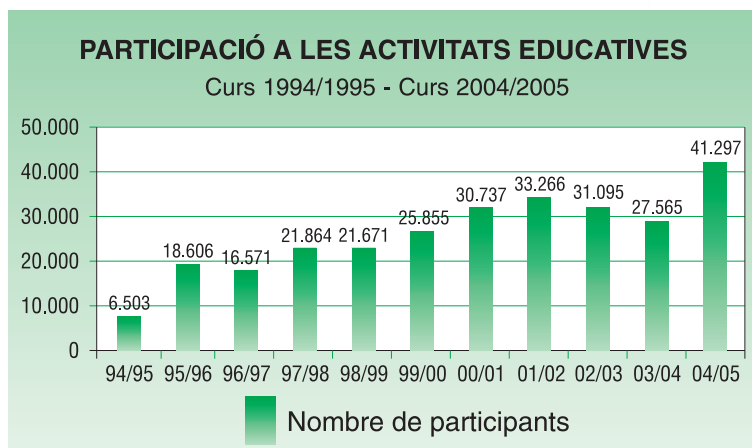
La Fundació "SA NOSTRA" té molt present que tots els nins d'avui tendran un paper clau al futur en matèries tant importants com és la conservació de la biodiversitat, la solidaritat i la cultura. Els agents que

participen en l'educació de tots aquests nins, pares, família, educadors, mitjans de comunicació, fundacions, etc., tenen, per tant, la responsabilitat de sembrar la llavor adequada per recollir un bon fruit, per aconseguir millorar en tots els aspectes el món en què vivim.

Amb aquests objectius ja fa dotze anys que la Fundació treballa per oferir als infants i joves de les nostres illes tot un seguit de propostes i recursos educatius que

contribueixen a enriquir els seus coneixements. Amb les activitats educatives "SA NOSTRA" vol fomentar la capacitat crítica i la implicació dels joves en les problemàtiques del món actual i donar una visió àmplia de solucions, problemes i punts de vista, eines indispensables per a una formació completa.

En aquest curs que ara ha començat hi haurà un total de 47 activitats educatives i 46 publicacions. Hi destaquen com a novetats, per una banda, l'exposició *Salines de Balears. El paisatge inventat*, fruit d'un exhaustiu treball de camp i documentació, que serà itinerant per Mallorca, Menorca i Eivissa i per altra banda, el fet que gràcies a la gran acollida que han tingut les activitats a Menorca i Pitiüses han augmentat de forma considerable el nombre de propostes que s'hi presenten.

Balanç de les activitats educatives

Any rere anys, des de la seva posada en marxa el 1994, el nombre d'alumnes que han passat per les diferents instal·lacions de "SA NOSTRA" ha augmentat fins arribar a un total de més de 275.000 joves i infants que hi ha participat.

L'any de posada en marxa va ser el 94-95 i es va oferir una única activitat amb una participació de més de 6.500 alumnes, mentre que en el darrer curs s'arribà als 41.297 alumnes. Durant el curs escolar 2004-2005, la Fundació "SA NOSTRA", en el marc del Programa d'Activitats Educatives va oferir un total de 35 activitats que es van dur a terme a 10 equi-

paments educatius diferents. 15 d'aquestes activitats es varen emmarcar dins la programació pròpia de l'entitat i 20 dins la programació en col·laboració amb altres entitats.

La Fundació "SA NOSTRA" compta per a la realització d'aquestes activitats amb equipaments propis a Can Tàpera, sa Canova, Centre de Cultura de Palma, Sala de cultura de Maó, Sala de Cultura de Ciutadella, Sala de Cultura d'Eivissa i de Formentera i també desenvolupa activitats a centres en col·laboració com són ara el Museu

Balear de Ciències Naturals, el Jardí Botànic de Sóller, Demolab-Laboratori Jove, Observatori Astronòmic de Mallorca o La Trapa.

ASSISTÈNCIA GLOBAL				
CURS	MALLORCA	MEJORCA	PITIÜSES	TOTAL
94-95	6.503	0	0	6.503
95-96	17.292	0	1.314	18.606
96-97	15.167	1.404	0	16.571
97-98	17.480	1.431	2.953	21.864
98-99	18.876	2.117	678	21.671
99-00	18.771	1.027	6.057	25.855
00-01	24.873	500	5.364	30.737
01-02	27.987	1.912	3.367	33.266
02-03	27.958	480	2.657	31.095
03-04	24.788	378	2.399	27.565
04-05	36.332	2.677	2.288	41.297
TOTAL	236.027	11.926	27.077	275.030

Qui més coneix el bosc, guanya

Els alumnes de Balears poden participar en un concurs per aprofundir en la realitat del medi forestal.

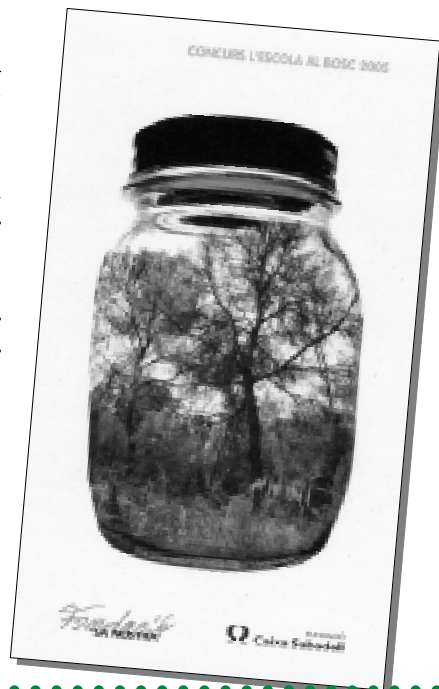
L'Escola al Bosc 2005 és un concurs que neix de la col·laboració entre la Fundació Caixa Sabadell i la Fundació "SA NOSTRA", Caixa de Balears, per promoure els objectius de l'educació ambiental. En ell s'hi proposa elaborar un treball sobre la realitat del medi forestal de la Mediterrània i la importància de conservar el bosc, el medi físic i la biodiversitat.

A través de la Fundació "SA NOSTRA", en el cas de Balears, els destinataris d'aquest concurs són els grups de 3r cicle d'educació primària que facin alguna activitat del Programa d'Activitats Educatives de la Fundació ". La partici-

ció s'ha de fer com a grup de classe i no es permetrà la participació de persones individuals.

El premi del concurs per a les escoles de les Illes Balears consistirà en una estada de tres dies per al grup i dos professors a Catalunya el mes de juny de 2006, un viatge que inclou l'allotjament en alberg per a tot el grup.

Per poder participar els treballs han de ser originals i escrits en català a més de complir una sèrie de mesures tècniques que s'especifiquen en la convocatòria. La presentació de treballs és fins dia 31 de març, prèvia inscripció.

Ses Feixes: un aiguamoll humanitzat al peu de la ciutat

Durant el curs 2005-2006 es pot realitzar una visita guiada a aquest espai humit

Ses Feixes.

Per donar a conèixer el patrimoni natural i etnològic de ses Feixes la Fundació "SA NOSTRA" amb col·laboració amb el GOB-Eivissa ha posat en marxa el pro-

grama educatiu «Ses Feixes: un aiguamoll humanitzat al peu de la ciutat» que ofereix als alumnes de les Pitiüses la possibilitat de conèixer el que constitueix una part fonamental del llegat històric de l'illa i també una garantia de les expectatives de futur.

Formació i evolució històrica, el medi natural (la mar i el sistema dunar, la zona humida), ses Feixes com a hort de la ciutat, el patrimoni cultural (els canals, els portals de feixa, el sistema de reguiu) o el futur de ses Feixes són alguns dels aspectes que es tractaran durant l'itinerari i les orientacions didàctiques. Aquestes activitats que inclouen una visita guiada per monitors, amb reunió amb els mestres i professors per a un millor aprofitament de l'activitat abans, durant i després de la sortida, i orientacions didàctiques per als educadors i està adreçada als 2n i 3r cicle de primària, ESO, batxillerat, cicles formatius i grups d'adults d'Eivissa i Formentera.

Ses Feixes són la zona humida més important de les Pitiüses després de ses Salines. Malgrat que ses Feixes mantenen

una certa activitat agrícola i ramadera, durant les darreres dècades, i com a resultat del canvi de model socioeconòmic i de l'alteració del sistema hidrològic, han patit un procés d'abandonament i de degradació important. Tot i així, constitueixen, encara avui, un autèntic tresor. Als valors ambientals s'hi afegeix l'important patrimoni històric, etnològic i arquitectònic del lloc. Hi destaca l'enginyós sistema de reguiu d'origen àrab, del qual encara es conserven el sistema de canals i les mateixes feixes i els portals, elements arquitectònics de gran singularitat i bellesa.

Ses Feixes: un aiguamoll humanitzat al peu de la ciutat

Informació i reserves a partir de desembre de 2005.

Tel./fax 971 39 06 74
GEN-GOB EIVISSA

L'activitat es realitzarà de gener a març de 2006

Reserves marines: vetllar per la conservació

Les reserves marines són figures de protecció mitjançant les quals es regulen els usos i l'explotació del medi marí, per tal d'incrementar-ne la regeneració natural dels recursos i conservar els ecosistemes marins més representatius. Així, dins l'àmbit de les reserves, hi ha tota una sèrie de limitacions d'activitats i zones de protecció especial on es restringeix totalment l'activitat extractiva. Aquestes darreres s'ha comprovat que actuen com a focus

d'alevinatge i proliferació de les espècies comercials en tota la seva àrea d'influència. Per tant, les reserves són, a més de figures de protecció d'ecosistemes i espècies, instruments de gestió pesquera que permeten una explotació sostenible dels recursos.

Les reserves marines existents a les Illes Balears són la de la *badia de Palma*, compresa entre el Club Nàutic de s'Arenal i el cap de Regana -declarada el 1982 però sense cap regulació efectiva-, la del *Nord de Menorca*, i la dels *Freus d'Eivissa i Formentera*, declarades al 1999. Al maig de 2002, se'n declarà una quarta, la reserva marina del *Migjorn de Mallorca*, al sud de l'illa, i a l'any 2004 s'ha declarat la reserva marina del Toro i la de les Illes Malgrats, tot arribant a les 43.000 ha d'espai marí protegit.

Les mesures genèriques de gestió que ha impulsat progressivament la DG de Pesca són l'abalisament dels límits i de les zones de protecció màxima, la contractació d'equips de vigilants i l'adquisició de llanxes pneumàtiques per realitzar el control de les activitats, i el seguiment científic. Aquest darrer, desenvolupat conjuntament per tècnics de la Direcció General de Pesca i per biòlegs del *Centre d'Estudis Avançats de Blanes* (CSIC) i de l'*Institut Mediterrani d'Estudis Avançats* (CSIC-UlB), consisteix en la catalogació de les comunitats biològiques (de peixos i del fons) i en el seguiment de l'evolució de les poblacions de peixos, per tal de verificar el desitjat "efecte reserva"; l'increment del nombre d'individus i de les seves talles. En aquests moments els resultats són significatius.

PESCA PROFESSIONAL

La reserva de Menorca es troba situada

al litoral de la tramuntana de l'illa. Es caracteritza pel seu bon estat de conservació i per un elevat atractiu de la seva natura i del seu paisatge i això és vàlid també per als seus fons, que ben a prop de la costa ja superen els 30 m de fondària, i presenten una gran heterogeneïtat i varietat d'hàbitats.

A la reserva s'hi permet la pesca professional d'arts menors, excepte a la zona A de màxima protecció, a les embarcacions adscrites a les confraries de Fornells i Ciutadella que acreditin la professionalitat d'acord amb la normativa vigent i amb autorització prèvia de la Direcció General de Pesca.

Les embarcacions professionals autoritzades estan obligades a portar un registre de la seva activitat i a prendre nota dels punts de pesca, ormeigs utilitzats, captures, espècies i qualsevol altra informació d'interès,

en un quadern de seguiment que la Direcció General de Pesca els lliura. Les dades d'aquest seguiment són de gran importància per conèixer els resultats de les mesures de gestió adoptades a la reserva.

PESCA RECREATIVA

Dins la reserva es pot practicar la pesca recreativa des de terra i embarcació, amb l'excepció de les zones de reserva integral i de veda per a aquesta modalitat de pesca. A més, hi ha els següents períodes de veda: per a fluixa i curricà de fons i superfície: de l'1 d'abril al 30 de setembre. Per a la pesca del raor de l'1 d'abril al 31 d'agost (també per a la pesca professional).

BUSSEIG

Quant al busseig, es permet dins l'àrea C de la reserva marina del Nord de Menorca el busseig individual sense finalitat de lucre i col·lectiu, a través de centres de busseig turístic o clubs d'immersió, prèvia autorització concedida per la Direcció General de Pesca.

Dins l'àrea C es diferencien dues zones per a la pràctica del busseig: aigües que envolten la península del cap de Cavalleria, dividides en quatre sectors. En cada sector es podrà rea-

litzar un nombre màxim de 50 immersions diàries.

Resta de l'àrea C, en la qual les immersions seran lliures, sense limitació per dia.

Es prohibeix als bussejadors d'escafandre o d'apnea portar, tant en la immersió com en les seves embarcacions, qualsevol tipus d'instrument que es pugui utilitzar per a la pesca o l'extracció d'espècies marines, a excepció del ganivet tradicional de seguretat.

Es prohibeixen les immersions a l'interior de coves submarines i la manipulació o alimentació de les espècies.

VIGILAR PER PROTEGIR

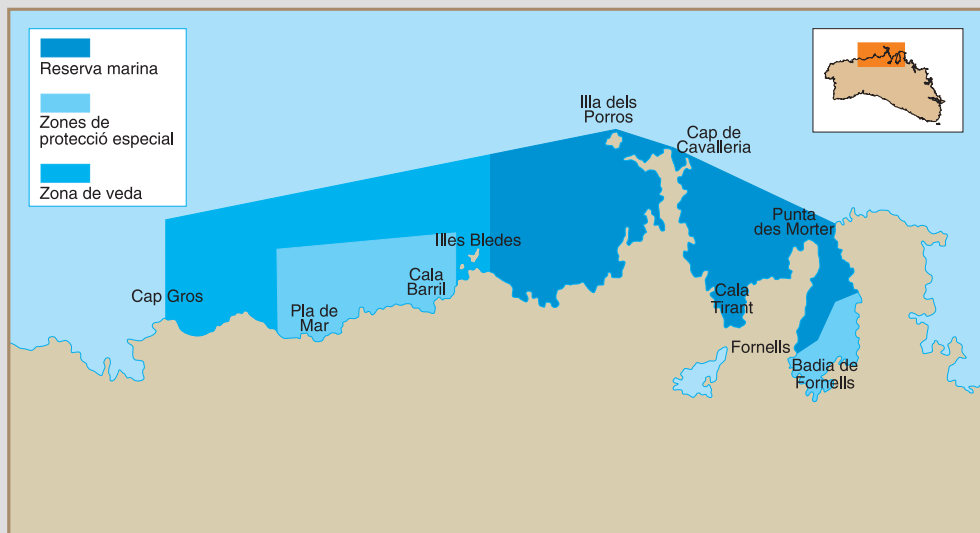
La vigilància de la reserva s'efectua per tres persones amb una embarcació ràpida amb radar, sonda, GPS i visió nocturna. Com a les altres reserves de la comunitat autònoma, la feina d'aquest servei consisteix en el registre de la informació diària de les activitats que es desenvolupen dins la zona protegida, en la informació al públic sobre els objectius i regulació de la reserva, en controlar que la normativa es compleixi, en la coordinació de tasques amb els inspectors pesquers del

Consell Insular de Menorca i amb la Guàrdia Civil, en el control de la veracitat de les dades dels quaderns de seguiment

pesquer dels vaixells professionals, i en l'elaboració d'una base de dades que conté tota aquesta informació i que es trameta periòdicament a la Direcció General de Pesca.

Situació:

La reserva marina del Nord de Menorca abasta 5.119 ha marines compreses des de la badia de Fornells, a llevant, fins al cap Gros, a ponent.

Declaració:

Creada el juny de 1999 (BOIB núm. 81, de 24 de juny) en el marc de la política de gestió pesquera de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears.

Autoritat de gestió:

La Conselleria d'Agricultura i Pesca és l'organisme que gestiona la reserva marina amb un servei de vigilància, una comissió de seguiment formada pels diferents col·lectius implicats (ajuntaments, confraries de pescadors, pescadors recreatius, entitats conservacionistes, etc.), i un seguiment científicopesquer finançat actualment amb fons europeus estructurals d'ajudes a la pesca (IFOP).

Zonificació:

S'han definit dins la reserva tres àrees amb diferent nivell de protecció: la zona A, entre cala Barril i el Pla de Mar, de reserva integral o de protecció màxima, on no es permet cap activitat extractiva ni fondejar sobre les praderies de fanerògames marines. La zona B, que comprèn tota la banda del sud-est de la badia de Fornells, fins a la punta de ses Salines, on només s'autoritza la pesca professional d'arts menors a l'hivern; i la resta de reserva o zona C, on es permet la pesca professional i el busseig esportiu amb autorització expressa de la Direcció General de Pesca, i la pesca recreativa, subjecta a la regulació vigent.

A més, s'hi ha definit una zona de veda temporal (fins a finals de 2005) per a la pesca recreativa que abasta tota la part occidental de la reserva, des de les illes Bledes al cap Gros (aproximadament un 35% del total).

Espècies més importants:

S'hi poden destacar, pel seu interès ecològic, l'escull barrera de posidònia de sa Nitja, les comunitats superficials d'algues del gènere *Cystoseira*, la varietat de comunitats infralitorals fotòfiles i les extenses zones rocoses, amb una bona representació d'espècies bentòniques d'interès conservacionista. Entre aquestes darreres destaquen espècies com el corall vermell *Corallium rubrum*, els mol·luscs *Pinna nobilis* i *Lithophaga lithophaga* (dàtil de mar) i els crustacis *Palinurus elephas* (llagosta) i *Scyllarides latus* (cigala).

D'altra banda, l'àmplia badia de Fornells, de fons predominantment tous, presenta unes característiques ecològiques particulars, amb importants comunitats de les fanerògames (plantes superiors) marines

Cymodocea nodosa i *Zostera noltii*, així com d'algues amb sistemes rizoides de fixació com *Caulerpa prolifera*, *Flabellia petiolata* i *Halimeda tuna*. Una part d'aquesta badia està greument degradada per l'activitat d'aqüicultura que s'hi desenvolupa a finals dels anys vuitanta i la seva inclusió dins la reserva n'ha de permetre la regeneració natural.

Quant a les comunitats de peixos de la reserva, hi són presents les típiques espècies del litoral mediterrani. Cal destacar, a més, la presència de la llagosta (*Palinurus elephas*) en aigües de certa fondària (entre els 25 i 150 m), la pesca de la qual té una gran importància econòmica a Menorca.

A tota la reserva està prohibida la pesca d'arrossegament, la d'encerclament, la de palangre i la pesca submarina, així com la captura de peixos i invertebrats, les poblacions dels quals estiguin actualment amenaçades. Entre aquestes espècies cal citar els peixos *Squatina spp.*, *Scylliorhinus stellaris*, *Mustelus spp.*, *Dasyatis spp.*, *Hippocampus spp.*, *Nerophis spp.*, *Syngnathus spp.*, i els invertebrats *Maja squinado*, *Scyllarides latus*, *Charonia rubicunda*, *Astraea rugosa* i *Octopus macropus*.

Serveis i direcció d'interès:

Direcció General de Pesca.
C/ Foners, 10. 07006. Palma de Mallorca.
Tel.: 971 17 61 04 - Fax: 971 17 61 57

Legislació:

Ordre del conseller d'Agricultura, Comerç i Indústria de 15 de juny de 1999, per la qual s'estableix la reserva marina del Nord de Menorca i es regulen les activitats a desenvolupar-hi (BOCAIB núm. 81, de 24 de juny de 1999).

Ordre del conseller d'Agricultura i Pesca de 18 de desembre de 2002, per la qual es modifica l'Ordre del conseller d'Agricultura, Comerç i Indústria de 15 de juny de 1999, per la qual s'estableix la reserva marina del Nord de Menorca, compresa entre la punta des Morter, l'illa dels Porros i el cap Gros, i es regulen les activitats a desenvolupar-hi (BOIB núm. 156, de 28 de desembre de 2002).

Ordre del conseller d'Economia, Agricultura, Comerç i Indústria de 5 d'octubre de 1999, per la qual es creen les comissions de seguiment de les reserves marines del Nord de Menorca i dels Freus d'Eivissa i Formentera (BOCAIB núm. 128, de 12 d'octubre de 1999).

Ordre del conseller d'Agricultura i Pesca de 6 d'abril de 2001, per la qual es modifica l'Ordre del conseller d'Economia, Agricultura, Comerç i Indústria de dia 5 d'octubre de 1999, per la qual es creen les comissions de seguiment de les reserves marines del Nord de Menorca i dels Freus d'Eivissa i Formentera (BOIB núm. 49, de 24 d'abril de 2001).

Resolució del director general de Pesca de 12 de desembre de 2002, per la qual s'estableix una zona de veda per a la pesca recreativa dins la reserva marina del Nord de Menorca (BOIB núm. 156, de 28 de desembre de 2002). Resolució del director general de Pesca de 16 de març de 2005, per la qual s'especifiquen els ormeigs de pesca professional i recreativa permesos en la reserva marina del Nord de Menorca (BOIB núm. 49, de 29 de març de 2005).

Resolució del director general de Pesca de 14 de març de 2005, per la qual es regula la pràctica del busseig a la reserva marina del Nord de Menorca (BOIB núm. 49, de 29 de març de 2005).